БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, БАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттингеН

1954 МАЙ 15 СУББОТА № 97 (3034)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

РСФСР-ниң Дээди Совединиң юбилей сессиязын чыылдырар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

В. Чүльдүм, К. Очур-оол. — Тараа культураларының тарылгазын чеди хонукта дооскан (1 арын).

С. Чанзан-оол.—Чаа-хөлчүлер бедик дүжүт дээш демиселде (1 арын).

Тываның чолаачылары москвачыларның эгелээшкинин детқип турар (2 арын).

А. Зайцев.—Партийжи-политиктиг ажыл — чедиишкиннерниң чугула чүүлү (3 арын).

ССРЭ-НИҢ УЛУСТАРЫНЫҢ АКЫ-ДУҢМА ӨГ-БҮЛЕЗИНДЕ

Н. Вторушин.— Карел-Фин ССР чаа көдүрлүүшкүнде (3 арын).

Малдың чаш төлүн бүрүн ажаап доруктурар дээш демисел (Редакцияга чагаалардан)—(3 арын).

Эртем-техниктиг кады ажылдажылганың талазы-биле совет-венгр комиссияның сессиязының дугайында дыннадыг (4 арын).

Д. Бочаров.—Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

ШКОЛАДА ЭКЗАМЕННЕР

Культурлуг болгаш билиглиг, бедик моральдыг шынарларны шиңгээдип алган болгаш күш, талазы-биле кадык-шыырак салгакчыларны кижизидер дээш совет күрүне бүгү-ле чүвени кылып турар. Бистиң чүртүвуска улус чырыдыышкынының хереглелдерин акшаландырары чыл санында-ла өзүп, школаларның саны көвүдеп, оларның дерилгелери экижип турар. Бүгү-ниитиниң чеди чыл өөредилгезинден бүгү-ниитиниң ортумак өөредилгезинче шилчиишкинни боттандырып турар.

Ам школаларда өөредилге чылы дооступ турар. Каш хонгаштың экзаменнер эгелээр. Миллион-миллион өөреникчилер чыл дургузунда эрткен өөредилге материалдарын чүткүлдүг катаптап, алган билиглерин быжыглап турарлар. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын ёзугаар өөреникчилерни өөредилге-биле эмин эртир чүдүрерин болдурбазының сорулгазы-биле бо чылдан эгелээш шилчиириниң болгаш доозуп үнериниң экзаменнериниң саны дыка кызырган. Дөрттең он чедир класстарның школачылары бо үеге чедир дөртен дөрт экзаменнер дужаап турган болза, ам олар чээрби алды экзаменнерни дужаар ужурлуг. Дөрткү, бешки, чедиги болгаш сески класстарга экзаменнерниң саны ийи катап кызырылган.

Класс бүрүзүнде экзаменнерге эңне чугула кол-кол эртемнерни киирген. Ниити билигниң үндезини болуп турар орус дыл болгаш математика эртемнериниң талазы-биле бүгү-ле класстарга эртсе чогуур экзаменнерже онза кичээнгей салдынып турар. Бо эртемнерни башкылаарының улуг харыысалгазын школаларның башкылар коллективтеринге бо чорук онааштырып турар.

Бо чылын чорудар экзаменнерниң чаа негелделери школаларның башкыларының болгаш өөреникчилериниң ортузунга улуг тайылбыр ажылдарын кылып турар. Экзаменнерге белеткел болгаш оларны чорудар талазы-биле улуг харыысалга улус өөредилгезиниң органнарынга онаажып турар. Олар болза, шыңгыы хыналданы организастаар база экзаменнерге белеткел болгаш оларны чорудар талазы-биле башкылар коллективтеринге чогуур дузаламчыны көргүзер хүлээлгелиг. Хөй-хөй аныяк башкылар экзаменнерни бо чылын бир дугаар хүлээп алыр, ынчангаш методтуг дузаламчы оларга негетинип турар. Улус өөредилгезиниң органнары болгаш школа инспекторлары болза, школаларның башкылар коллективтерибиле үргүлчү дириг харылзааны тудар, оларның ажыл-чорудулгазын хынаар чорукту, школаларны оперативтиг удуртурун дыңзыдар хүлээлгелиг.

Ынчалза-даа улус өөредилгезиниң хөй-хөй органнары школаларны канцеляржы-бюрократсыг методтар-биле удуртурун үргүлчүлеп турарын миннир херек. Чижээ, Николаев областың улус өөредилгезиниң район болгаш хоорай килдистеринде хөй-хөй школа инспекторлары янзы-бүрү сан-медээлер болгаш айтыышкыннар төлевилелдери бижиири-биле иштелип турар болгаш школаларның башкылар коллективтери экзаменнерни чорударынга канчаар белеткеп турары-биле тодаргай таныжар арга чок болуп турар. Ындыг турбуже, чамдык школаларны инспектилээри-биле ындыг башкылардан болган чок-ла улуг-улуг бригадаларны тургузуп турар. Ооң түннелинде школа инспекторунуң ролю кудулап, хөй-хөй башкылар боттарының дорт хүлээлгелериннен үр үениң иштинде адырыкталып турарлар. Ярославль областың улус өөредилгезиниң органнары экзаменнерге белеткелдер үезинде школалар-биле дириг харылзааны болган чок-ла, бүгү-ле үүл бүрү хөй-хөй хуралдар болгаш төвүлел хуралдар-биле, хөй санныг дужаалдарны болгаш айтыышкыннарны чорударыбиле солуп турар.

Өөредилге чылын чедиишкинниг доозарынга кол роль школаларның комсомол болгаш пионер организацияларынга хамааржып турар. Комсомолдуң чоокта чаа болуп эткен XII съездизи школада комсомол болгаш пионер организацияларының идепкейин бедидериниң, олар өзүп олурар салгакчыларның коммунистиг кижизидилгезинге, бистиң аныяк оолдар, кыстарывыстың иштинден социалистиг ниитилелдиң төлептиг кежигүннерин белеткээринге башкылар коллективтериниң ёзулуг дайынчы дузалакчылары болган турарын чедип алырының эргежок чугулазын айыткан. Комсомолчу болгаш пионер бүрүзү, школаларның өөреникчи бүрүзү эртемнериниң үндезинерин ханызы-биле шиңгээдип ап, бүгү эртемнерге бедик билигни чедип алыр төлээде, бүгү өөреникчилериниң медерелдиг сагылга-чурумуи быжыглаары дээш демисежири — школаларның комсомол болгаш пионер организацияларының алдарының херээ.

Белоруссияның Брест облазының Пружанск районунуң Малеч ортумак школазының комсомол организациязы эки инициативаны үндүрген. Ында комсомол комитеди бүгү хөжудап каап турар өөреникчилерни үчётка алган болгаш өөренип эткен материалдарны катаптаарының талазы-биле оларга хүн-бүрүүн дузаламчызын башкылар-биле кады организастаан. Экзаменнерге белеткелди школада хана солун калбаа-биле чырыдып турар.

Өөредилге ажылының шынарын бедидери, өзүп олурар салгакчыларны бедик идейлиг чоруктуң, чалбыыштыг совет патриотизмниң, медерелдиг сагылга-чурумнуң ёзузунга кижизидери —өг-бүленіг болгаш школаның ниити херээ. Школаларның ада-не комитеттери боттарының идепкейин бедидер, школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын, өөреникчилериниң ортузунда сагылга чурумнуң байдалын ханызы-биле сонуургаар, ылаңгыя башкыларның экзаменнер чорударынга дузалаар ужурлуг.

Рязань хоорайның СЭКП Совет райкомунуң № 2 ортумак школаның дирекция чери-биле кады ада-нелерниң бүгү талазы-биле деткитирип турар. Дөрт үүс ажыг кижи олурушкан ол хуралга школада өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың болгаш боттарының уругларының кижизидилгезиниң ада-нелерниң канчаар көөрүнүң айтырыгларын бүгү талалыг чугаалажып көргеН. Өг-бүленіг болгаш школаның күженнишкиннерин каттыштырарынга, өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың бүгү деңнелин бедидерінге ол хурал чугула рольду ойнаан.

Экзаменнер — школаның амыдыралында харыысалгалыг үе, олар бүгү өөредилге чылының ажылдарының түннелин үндүрер. Совет башкылар болза, өөреникчилериниң билиишкиннерин үнелээрде бедик, ынчалза-даа бедик негелделиг болуп, экзамен дужаап турарларга эң-не ээлдек болгаш кичээнгейлиг болур ужурлуг. Башкылар болгаш өөреникчилер школага өөредилге чылын чедиишкиниг доозарын күзедивис!

(«Правданың» май 13-те мурнуку үүлү).

РСФСР-ниң Дээди Совединиң юбилей сессиязын чыылдырар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга алдар болдурган РСФСР-ниң Дээди Совединиң юбилей сессиязын 1954 чылдың май 27-де Москва хоорайга чыылдырар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
М. ТАРАСОВ.
РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
И. ЗИМИН.

Москва,
1954 чылдың май 12.

Улустарның найыралының байырынга уткуштур

ТЭЭЛИ. **(Телефон-биле).** Бай-Тайга районунуң ажылчы чоннары Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылының байырлалынга алдар кылдыр бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар. Шөлдерде тараажыларның, фермаларда малчыннарның, тудуг участоктарында бызаңчыларның ортузунда социалистиг чарыш калбаргаН. Улуг совет өгбүленіг хөй национал улустарының бузулбас найыралының, коммунизм тургузуушкунунуң, социалистиг көдээ ажыл-агыйның чедиишкиннериниң дугайында кино чуруктар, беседалар, илеткелдер бүгү черлерде чоруп турар.

Майның 11-де Сталин аттыг колхозтуң төвүнге 200 ажыг кижи киришкен хурал бедик көдүрлүүшкүннүг болуп эткен. Аңаа сөс ап чүве чугаалаан колхозчу бүрүзү улустарның улуг байырлалынга күш-ажылчы белектиг ужуражырын илергейлеп турган. Бо чылдың март 25-те кылып эгелээн ортумак школаның ханазын май 23-ке чедир доозарын эш Авыроолдуң бызаңчылары хүлээнген. Ол ышкаш Очур-оол, Чайдыш оларның удуртуп турары шээр малдың ийи фермаларының малчыннары 8 муң хойну чуур улуг вананың тудуун май 20-де база доозар деп турар.

Колхозтуң бирги хову бригадазы (бригадири эш Хүреш-оол) кызылтастың гектар бүрүзүнден 18 центнер, а үрезин участогунуң газындан 22 центнер дүжүттү өстүрүп алырын хүлээнгеш, өске бригадаларны социалистиг чарышка кыйгырган. Ол ышкаш эш Деликтиң бригадазы ногаазының шөлүн бүрүн кажаалап алган, 11 муң савада олурткан рассадниктери дыка эки үүнүп турар.

«Тиилелге» колхоз эткен чылдан тарылганың шөлүн 8 хуу калбаткан, бо чылын 216 гектар кур черлерни шыңгээдип алган. Тараа культураларының гектар бүрүзүнден 18—20 центнер дүжүттү өстүрүп алыры дээш тараажылар чүткүлдүг ажылдап турар. Ол ышкаш 176 хоюндан 181 хураганнарны алган Дамдыңчап, 48 инээниң бызааларын бүрүн доруктуруп турар Тойбу-Хаа ышкаш малчыннарның дуржулгазын калбартып турар.

Байырлалды таварыштыр болур күш-культура болгаш спорт көргүзүглеринге белеткелдер, чоннуң селгүүстелге шөлдериниң дерилгелери эгелей берген. Колхозтарда бот-тывынгыр уран-чүүлдүң бөлүктеринден аңгыда, районнуң культура бажыныың организастааны 12 кижи составтыг культура бригадазы оюн көргүзүглеринге белеткеНип турар.

Колхозтуң огород бригадазында

Таңды районнуң «Кызыл партизан» көдээ ажыл-агый артелинде огород бригадазын эш Л. Лузина удуртуп турар. Бригаданың составында 20 ажыг колхозчу хереженнер ажылдап, олар бо чылын картофель болгаш ногаа культураларының планын күүседир, бедик дүжүттүң суурун салыр дээш эвээш эвес ажылды чорудуп турарлар.

Бригада 19,5 муң ирик-өдек саважыгаштарны белеткээш, парниктиг оңгарларда ногаа культураларының үрезиннерин өстүрүп турарлар. Оңгарларның кырын 130 рамалар-биле дуглаан. Эш Лузинаның организастап турары-биле огородчулар ногаа культураларының тарылгазының планын хандырып шыдаар үрезиннерни эки өстүрбүшаан, оларны олуртур хөрзүнү белеткеп турарлар.

Чоокку хүннерге чедир 5 га бахча культураларының тарылгазын дооскан болгаш 20 гектар картофельдиң шөлүн белеткээн. Бай-Хаак МТС-те картофель олуртур машина-биле картофельди удавас дөрбелчин-уяланчак арга-биле олуртуп кириптеринге белеткенип турар.

Тараа культураларының тарылгазын чеди хонукта дооскан

СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырары-биле бистиң колхозчуларывыс болгаш база биске ажылдап берип турар Кызыл МТС-тиң механизаторлары бедиткен хүлээлгелерни алган. Олар бедик дүжүттү чедип алыр дээш часкы тарылганы бедик агротехниктиг деннелге эрттиреринің бүгү белеткелин тарылга эгелээриниң мурнунда-ла бир ай бурунгаар эки шынарлыг дооскан.

Часкы хову ажылдарының эгелээр мурнунда, апрельдиң 26-да механизаторлар биле хову бригадазының каттышкан хуралын кылгаш, аңаа күш-ажылды шын организастаарын чугаалашкан. Тарылга шөлүнче 60 тонна үрезинни тарылга эгелээриниң ырак мурнунда бүрүн көөртүп чедирген турган. Ховуга ажылдаар колхозчулар боттарының кылыр ажылдарын тарылга планында айытканын ёзугаар кижи бүрүзү билип алган, чүгле тарылга эгелээрин манап турганнар.

Кызыл МТС-тиң колхозка ажылдаары-биле берген дөрт тракторлары тарылга ажылының үезинде чаңгыстаа хүн үрелиишкин чок эки ажылдаан.

Часкы тарылга ажылынга бүгү күжүн болгаш билинн харам чокка берген мурнакчыларның хүрээлеңи хүн-бүрү өзүп турган. Баштайгы шык базырыышкынынга трактористерден эштер Михайлова, Доржу, Ушаков олар хүнде кылыр ажыл нормазын 150—180 хуу күүсеткеннер. Ол ышкаш дуржулгалыг тракторист эш Бутонаев ак-сеткилдиг кызымак ажылдаанының түннелинде бодунуң агрегады-биле 554 гектар тарааны кызыы одуруглай чашкан болгаш хүн-бүрүде бүдүрер ажыл нормазын 160—180 хуу күүседип, өске трактористерге бодунуң үлегерин көргүзүп турган. Тараа паштырыкчылары Шылгар-оол, Халбың, Калчан олар чажар тарааны сеялкаларга үзүктел чокка, чогуур өйүнде уруп бээр талазы-биле эки ажылданнар. Чажар үрезин тарааларны тракторларга чедирерін эштер Самбуу, Дугар, Өлзей-оол, Хандываа олар биче-даа хожудаашкын чокка ак-сеткилдиг күүсеткенин маңаа демдеглээри чугула.

Колхоз баштаар чери болгаш партия организациязы хову турлагларында колхозчуларның болгаш механизаторларның амыдырал-чуртталгазын экижидер талазы-биле улуг кичээнгейни салган. Трактор болгаш хову бригадазының кежигүннерин аъш-чем-биле эки хандырган болгаш оларга солуннарны, сеткүүлдерни доктаамал чедирип турган. Ховуда трактористерге база колхозчуларга эки шынарлыг, амданныг аъш-чемни белеткээринге чем кылыкчылары эштер Анай-оол, Билчиймаа, Чечекмаа олар эки ажылданнар. Од ышкаш кывар, чаар материалдар, суг болгаш чем сөөртүкчүлери эштер Килин, Норбу, Мандан олар тракторларның үзүктел чокка ажылдаарын хандырганнар.

Часкы тарылга үезинде трактор болгаш хову ажылының бригадазының кады ажылдажылгазын механизаторлар болгаш колхозчулар эки тургусканының түннелинде часкы тарылганы кыска хуусаада, бедик агротехниктиг деннелге эрттиреринің чедип алган бис. Хову ажылдарының кидин түлүк үезинде кижи күжү чедишпейн баарга, суму Совединиң секретары эш Сендель, колхозтуң кассири эш Чылбак баштаан 8 кижи составтыг бөлүктү хову ажылынга киириштирген.

Часкы тарылга үезинде эрткен чылда ханы эвес аңдаргаН 13 гектар черге тараа чажарын колхозчулар болгаш колхоз баштаар чери чөпшээреввэн болгаш бедик дүжүт алыры-биле шынар чок багай аңдартынган 85 гектар черни катап аңдаргаш, тараа культураларын чажарын механизаторлар хандырган.

Часкы тарылга доостуру билек-ле колхозчулардан, партия эге организациязындан болгаш МТС-тиң төлөлекчилериниң кылдынган хову ажылдарының шынарын хынап, тодаргайлаар комиссияны тургускан. Ол комиссия кылдынган бүгү хову ажылдарын тус-тус хынааш, ажылдың шынары эки болганын тускай актыга илереткен. Колхоз баштаар черинге ол актыны чугаалажып көрбүшаан, моон соңгаар-даа механизаторлар-биле колхозчуларның чаңгыс эп-сеткилдиг кады ажылдажылгазының түннелин улам-на быжыглаары-биле торааның чаңгы ажылгазын, ылаңгыя чайын аңдарар 480 гектар кур черни кыска хуусаада пландан ажыр аңдарарын, дүжүт ажаап алыышкынының болгаш сиген кезилдезиниң белеткелдерин дүрген доозар талазы-биле бүгү колхозчуларның база колхозта тыртар күштүң күжүн таарыштыр тургускаш, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге киржир хүндүлүг эрге дээш механизаторлар болгаш колхозчулар улуг сорук кириишкин-биле хайныышкынныг ажылдап кирипкеннер.

В. ЧҮЛЬДҮМ,
Кызыл районда «Тиилелге» колхозтуң даргазы.

К. ОЧУР-ООЛ,
колхозтуң парторгу.

Чаа-хөлчүлер бедик дүжүт дээш демиселде

СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлеринге сорук кирген Чаа-Хөл районнуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери—МТС-тиң механизаторлары, инженер-техниктиг ажылдакчылары, эр, хереженнер колхозчулар 1954 чылдың часкы хову ажылдарын кыска хуусаада бедик агротехниктиг негелделерге чорудар дээш социалистиг чарышты калбартпышаан, бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Часкы тарылга эгелээриниң мурнунда колхозчуларның ниити хуралдарын кылып, ол хуралдарга МТС биле колхозтар аразынга чарган керээлиг хүлээлгелерни бадылавышаан, социалистиг чарыштың негелделерин ажылдап кылган болгаш колхозтар аразынга социалистиг хүлээлгелер алдынган. Ол хемчеглер часкы тарылгаже организастыг киреринн хандырган.

Районнуң колхозтары часкы хову ажылдарынче апрельдиң 18—19 хүннеринде массалыы-биле кирипкеннер. Колхозтар хову ажылдарынче киреРде бүгү тарылга шөлдериниң белен болурун манаваннар. Ол чорук тарылга шөлдериниң шыгын базырарынга болгаш хову ажылдарының баштайгы үелеринде организас талазы-биле база техниктиг четпестерни чогуур үезинде чайладырынга улуг дузалыг болган. Мынчангаш бистиң районнуң колхозчулары, МТС-тиң механизаторлары часкы хову ажылдарының темпилерин хүн бүрү улгаттырып тургаш, часкы тарылганы эрте, чогуур агротехниктиг хуусаалардa доосканнар.

Эрткен чылын районнуң колхозтары часкы тарылганы 33—35 ажыл хүннеринде доозуп турган болза, бо чылын Молотов аттыг болгаш «Тиилелге» колхозтар 9—11 ажыл хүннеринде тараа культураларының планын күүсеткеннер. СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун социалистиг чарыштың мурнакчызы Молотов аттыг колхозка тывыскан. Районнуң колхозтары тараа культураларының планын май 9-та 102,7 хуу, ооң иштинде кол культура—кызылтасты 108,3 хуу, арбайны—105 хуу, суланы 109 хуу күүсеткен.

Районнуң колхозтары тарылганы кыска хуусаада доозарын колхозчуларның болгаш МТС ажылдакчыларының ортузунга политик-массалыг ажылдың деңнелин бедиткениниң, социалистиг чарышты ёзулуг массалыы-биле организастааның болгаш мурнакчы механизаторларның дуржулгазын өскелерге нептереткениниң ачызы-биле чедип алганнар. Молотов аттыг колхозта № 3 трактор бригадазының тракторизи эш Содунам дизель трактор-биле тараа чаштырарының нормазын ээлчег бүрүзүнде-ле 160—207 хуу күүседип турган. Ону эш Содунам тракторнуң ажаалда-хайгааралын шын таарыштырып турганының ачызы-биле чедип алган. Ол ышкаш «Тиилелге» колхозта тракторист Бурундукай ээлчег нормазын үргүлчү ажыр күүседип келген. Эш Содунамның ажылының дуржулгазын Ленин, Молотов аттыг, «Тиилелге» колхозтарда трактор отрядтарынга нептереткен чорук улуг рольду ойнаан. Часкы тарылга үезинде Дүктүг-оол, Балчий, Чылбак оларның трактор бригадалары бедик көргүзүглерни чедип алганнар.

Трактор болгаш хову бригадаларынга агитас-массалыг ажылдарның кичээнгейниң төвүнге СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының доктаалдарының пропагандазы болуп турган. Агитаторлар часкы тарылганың мурнакчыларының дуржулгазын пропагандалаар ажылче кичээнгейни база салган турган. Хову бригадалары бүрүзүнге үнүп турган көргүзүг база хүндүлел самыыраларынга колхозчуларның, трактористерниң болгаш прицепщиктерниң дээре көргүзүглерин чырыдып турган. Часкы хову ажылдарынга хереглетинер кывар, чаар материалдарны, үрезин сөөртүлгезин МТС биле колхозтарның аразында чарган керээлиг хүлээлгелерин ёзугаар колхозтарның талазындан саадатпайн турганын демдеглээр херек. Ылаңгыя кывар, чаар материалдар сөөртүкчүлериннен Молотов аттыг колхозта Даржаа, Соднам, Алдын-оол, «Тиилелге» колхозта Дамба, Көк олар тракторларның анаа турар чоруун болдурбайн үргүлчү хандырып келгеннер. Тараа чажар машинаже үрезин сөөртүкчүлери Молотов аттыг колхозта Чанчып, Бавуу, Шаравии, «Тиилелге» колхозта Алгырар-Лама үрезин сөөртүлгезин үзүктел чок хандырганнар.

Партия райкому болгаш райкүүскомнуң часкы хову ажылдарын тода удуртуп, ажылда илерээн четпестерни баш удур илередип, оларны дүрген узуткаар хемчеглерни чогуур үезинде ап турган. СЭКП райкомунуң бюро кежигүннерин болгаш райкүүскомнуң кежигүннерин часкы тарылга үезинде ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг ажылдарны чорударыбиле база социалистиг чарышты удуртуру-биле хову бригадаларынга быжыглаан турган.

Часкы хову ажылдарын дүрген башкарар талазы-биле СЭКП райкому болгаш райкүүском чамдыкта частырыгларны болдуруп турган. Ленин аттыг колхозка тарааны чажар үеге чедир үрезин хораннатынмайн турганы-биле ажылга шаптыктарны болдуруп турган. Ындыг янзылыг хыналда чок чоруктуң чылдагааны-биле «Тиилелге» колхозка 10 га черге кызылтас үрезини четпейн барган.

Районнуң колхозтары бо чылын бедик дүжүттүң үндезинин салыр дээш 21969 метр дурттуг бугаларны аштап доосканнар. 200 га ажыг кур черлериниң хараганын, талын аштап тургаш, тараа культураларын чашкан.

Ам районнуң көдээ ажыл-агыйының ишчилериниң мурнунда бедик дүжүттүң үндезинин салыр талазыбиле улуг болгаш харыысалгалыг сорулгалар туруп турар. Бир дугаар ээлчегде суггарылганы чөп ажыглаары чугула. Келир чылга кур болгаш курукканың черлер чарар болгаш чайгы агротехниктиг хемчеглерни боттандырар талазы-биле агротехниктиг контрольду күштелдирер херек. Чайгы агротехниктиг хемчеглериниң талазы-биле мурнакчы дуржулганы пропагандалаары болгаш нептередири партия, совет организацияларының чугула сорулгазы болур.

С. ЧАНЗАН-ООЛ,
Чаа-Хөл райкүүскомунуң даргазы.

Тыванын чолаачылары москвачыларнын эгелээшкинин деткип турар

Чүүктерни дүрген чедирер, оларнын сөөртүлгезинин бот-үнезин чиигедир!

Москванын болгаш Москва областын элээн хөй мурнакчы будурүлгелери күш-ажылдын бүдүрүкчүлүүн улам ынай бедидери, ботүнени чиигедири дээш, бүгү-ле сан болгаш шынар көргүзүглериниң талазы-биле 1954 чылдың планын хуусаа бетинде күүседири дээш социалистиг чарышты калбартыр деп шиитпирлээннер.

Ооң-биле олар бистиң чуртувустун бүгү улузун кыйгырганнар. Москвачыларнын кайгамчыктыг эгелээшкини Тыванын ажылчы чоннарынын ортузунга, ылаңгыя хөй-хөй транспорт будурүлгелеринге изиг деткимчени алган. Бис мооң дараазында, транспорт будурүлгелериниң удуртукчулары болгаш ажылдакчылары-биле бистиң корреспондентивистиң беседаларын парладывыс, олар боттарынын коллективтериниң алган хүлээлгелериниң күүселдези дээш канчаар демисежип турарын чугаалап турарлар.

Областын харылзаа эргелелиниң автотранспорт конторазынын чолаачыларынын ортузунда автомашинанын септелге аразынын маңнаашкынын узадыры дээш шимчээшкин дыка калбарып турар. Ол шимчээшкиннинг киржикчилери автомашинанын дүрген маңнаашкынын чедип ап, сөөртүлгениң бот-үнезин чиигедип болгаш кывар чүүлдүн база бензинниң дыка камналгазын кылып турарлар.

Чурукта (солагай талазындан оң талазынче): ол конторанын чолаачылары эштер Н. П. Сидеев, В. И. Копылович, Ф. Н. Букин болгаш И. А. Нагорный. Олар боттарынын машиналары-биле 100—100 мун километрни капитал септелге чокка эрткеннер.

Чуруу Г. Сиротиннин.

Чүс-мунчуларнын хүрээлеңи өзүп турар

М. П. КОЖЕМЯКИН,
Харылзаанын Тыва область эргелелиниң автобазазынын гараж эргелекчизи

Бистиң базавыстын чолаачылары—бодунуң Төрээн чуртунуң патриоттары. Олар чүүктү улам-на дүрген чедиреринче, оларны чиик өртектиг сөөртүрүнче, материал болгаш акша хөреңгилерни камнап алырынче чүткүп турарлар. База бирги кварталдың автосөөртүлге планын 120 хуу күүсеткен, машина паркын ажыглаарынын коэфициентизиниң даалгазынын бештиң бирин күүсеткен.

Бирги кварталда бис Төрээн чуртка 1500 килограмм кывар чүүлду камнап берген бис. Бир километрге маңнаашкынның өртээ айытканындан 14 копеек чиигээн. Бодунга быжыглаан машиназы-биле капитал септелге чокка чүс мун километрни эрттери дээш шимчээшкин бистиң чолаачыларывыстың ортузунда калбарган. Бо чоруктун бистиң күрүневиске кайы хире ажыктын чамдык чижектерден көрүп болур. Чолаачы Николай Прокопьевич Сидеев «ЗИС-5» автомобиль-биле 113 мун километрни капитал септелге чокка эрткен. Ол Төрээн чуртка 20.113 рубльди камнап берген болгаш ол дээш Сидеевке 3394 рубльди шаңналга берген. Чолаачылар эштер Нагорный, Букин, Зырянов ,Копылович, Колупаев болгаш өскелер-даа 100 мун ажыг километрни капитал септелге чокка эрткеннер. Күрүне хөреңгилерин камнааны дээш оларга дыка улуг шаңналдарны база тывыскан. Боттарынын хүлээлгелерин күүсеткен сес чолаачылар бистиң Төрээн чуртувуска 150 мун ажыг рубльди камнап бергенин чугаалаарга-ла четчир.

Автомашина бүрүзүнге дыка эки болгаш камналгалыг ажылдап болур, планныг онаалгада көрдүнген будурүлге каражаларын чиигедип болурунуң аргалары бар деп чүвени базаның мурнакчы кижилери Сидеев, Колупаев болгаш өскелер-даа практикага көргүскеннер. Улус ажыл-агыйынга улуг ужур-дузалыг ол патриотчу эгелээшкиннинг үндүрүкчүлериниң үлегерин ёзугаар ам автобазада он-он чолаачылар капитал септелге чокка чүс мун километр маңнадыышкын дээш чаржып турарлар. Чаржып турарларнын хүлээлгелериниң күүселдези чүгле бистиң будурүлгевистиң чуртка чүс-чүс мун рубльдиң камналгазын бээринге арганы бээр.

Бистиң чолаачыларывыс ону өөренип көрбүшаан, кывар чүүлду уламна эвээшти чарыгдаары-биле бүгү-ле чүүлдерни кылырын оралдажып турарлар. Чолаачы эш Зырянов чүгле мартта 733 килограмм бензинни, эш Цанюга—234 литрни, эш Сидоров—304 килограммны камнап алган. Олар апрельде база-ла ол хирени камнап алганнар.

Автобазаның коллективи чедип алган чүүлдериниге оожургавайн турар, сөөртүлгениң бот-үнезин чиигедириниң, авто-маңнаашкынның дүргедээшкининиң чаа аргаларын дилеп турарлар. Бистиң Төрээн чуртувустун найыслалы—Москванын болгаш Москва областын мурнакчы будурүлгелериниң коллективтериниң кыйгырыын изин-биле деткивишаан, бистер сөөртүлгениң чыл планын ажыр күүседир, дыка хөй санныг кывар чүүлду болгаш резинаны камнап алыр, септелге аразынын маңнаашкынын узадып турган улустун хөреңгизин камнаар деп сөзүвүс берген бис.

Ынчалза-даа бистиң чолаачыларывыс сан болгаш шынар көргүзүглерин экижидеринге бүгү-ле аргаларны ам-даа ыракта ажыглаваннар. Совет кижилер шак ындыг байдал-биле эптежип шыдавас. Бистиң коллективтиң ажылдакчы бүрүзү кывар чүүлдүн, резинанын, артык кезектериниң камналгазы дээш могаг чокка демисежир, будурүлгеге янзы-бүрү каражаларны эвээжедир дээш сагыш салыр. Кывар чүүл, резина болгаш артык кезектер камналгазынын чажыртынын чыдар курлавырларын тывары болгаш ажыглаары, будурүлгениң чаартыкчыларынын киирип турары бүгү мурнакчы дуржулгаларны калбаа-биле болгаш шиитпирлии-биле ажыглаары чугула.

Капитал септелге чокка 200 мун километр дээш

А. НЕУМЫВАЛЬЧЕНКО,
чолаачы

1954 чылда меңээ «Урал-ЗИС» деп автомашинаны берген, мен ооң-биле капитал септелге чокка 150 мун километрни эртер деп шиитпирлээн мен. А херек кырында 176 мун километрни эртим. Ол чорук мээң күрүнеге септелге талазы-биле 30 мун ажыг рубльди, 3174 килограмм кывар чүүлду болгаш резинаны 10 хуу камнап бээримге дузалаан. Чүүк сөөртүлгезиниң талазы-биле онаалганы күүсетпейн баар таварылга меңээ бооп көрбээн.

Бедик көргүзүглерни чедип алыр арганы меңээ берген чүве болза, хамыктың мурнунда күш-ажылга аксеткилдиг болуру, эдилелдиг болгаш ажаалданың техниказынын дүрүмнерин шын сагыры болур.

Чемгериге системазын, электри дерилгезин, соодулга системазын, руль башкарылгазын, тормазты үргүлчү хынап турар мен. Чоруп турган артыкка анаа турар чоруктарны болдурбайн турар мен база дөвүш болгаш дөвүнүүк черлерге кывар чүүл камналгазын ажыглап турар мен.

Ам бистиң автобазавыста 40 хире чолаачылар чүс-мун километр маңнадыышкын дээш чаржып турарлар. Москвачыларнын кыйгырыынын соонда автомобильдериниң септелге аразынын маңнаашкынын узадыр деп шиитпирлээн чолаачыларнын саны өзүп турар.

Бичии-даа болза, бодумнуң күш-ажылымны бүгү-эвилелдиг социалистиг чарыжынга киирери-биле ораладашпышаан, автомашинаның септелге аразынын маңнаашкынын 200 мун километр чедирер деп шиитпирлээн мен.

ЧЕДИИШКИННИГ АЖЫЛДЫҢ МАГАДЫЛАЛЫ

В. А. ЖИГАЛОВ,
Кызыл АТК-зынын начальниги

Бистиң будурүлгевис Кызылга май мурнунуң чарыжынын эгелекчизи болган.

Бистер ай санында автомашиналарнын маңнаашкынын дүргедеп, планныг онаалгага удур сөөртүлгениң бот-үнезинин улам улуг чиигедезин чедип ап турар бис. Чижээлээрге, мартта маңнаашкын 119,8 хуу, а парктын ажыглаашкыны онзалгадан 27,2 хуу ажыг болган. Квартал планы күүсетинген, биске СЭКП хооркомунуң болгаш хооркүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун тывыскан.

Базаның чамдык ажылдакчылары улам эки түннелдерни чедип алганнар. Чолаачы эш Дьяченко сөөртүлге планын үш катап ажыр күүсеткен. Эш Горев ай планын 273 хуу күүсеткен болгаш 81 литр кывар чүүлду камнап алган. Чолаачы Комбуй-оол 213 литр бензинни камнап алган болгаш сөөртүлге планын 13 хуу ажыр күүсеткен. Чолаачылар Дереглазов биле Франк олар марттың дургузунда ийи-ийи айларнын онаалгаларын күүсеткеннер.

Чүс-мунчуларнын шимчээшкини калбаа-биле нептерээн. Бистиң коллективтен 85 ажыг кижи ол көргүзүглерни чедип алырын шиитпирлээн, а чеди кижи шагда-ла күүсеткен. Ол шимчээшкиннинг кайы хире чугулазын чаңгыс сан-биле көргүзүп болур. Бир эвес олар сөзүн ээлээр болза, күрүнеге чүгле бистиң автобазавыстың талазы-биле 1700000 ажыг рубльдиң камналгазын септелге аразынын маңнаашкынын узатканындан ап болур. Олар сөзүн ээлеп шыдаарлар-даа.

Херектиң чедиишкиннери чүгле чолаачылардан хамааржыр деп бодаар болза, частырыг болур ийик. Машина паркынын септелгезин кылып турар, ону техниктиг ажыглаашкынга белеткеп турар мастерскаяның ажылдакчылары база чугула рольду ойнап турар.

Бистиң автотранспорт конторавыстың мастерскаязының коллективи салдынган сорулгаларны алдарлыыбиле күүседип турар. Механика мастерскаязы ай онаалгазын 125,3 хуу күүсеткен. Бодунуң нормазын 258 хуу күүседип турар дарган эш Куклин онза шылгараан. Токарь Ильичев бодунуң онаалгазын 89 хуу, моторист Ильичев 159 хуу ажыр күүсеткен. Олар шупту машина паркын кончуг эки септеп турарлар.

Эштер С. Сат, Скориков, Фунтиков болгаш Кускашев оларнын бригадазы машиналарны баш бурунгаар камгалаарынга алдаржып турар. Бригада автобустарнын магадылал септелгелерин кылып турар. Ол эштернин ажылынга бо үеге чедир хомудалдар чаңгыс-даа катап болуп көрбээн.

Бистиң бүгү коллективтиң найыралдыг ажылы алган хүлээлгелерни алдарлыы-биле күүседиринге ужур-дузалыг болур. Тываже чүүк сөөртүрүнүң болгаш областын янзы-бүрү районнарынче чүүк сөөртүлгезиниң чыл планын декабрь 20-ге чедир күүседир, сөөртүлгениң бот-үнезин планга удур 3 хуу чиигедир, күш-ажылдың будурүкчүлүүн 10 хуу бедидер, 300 мун рубльдиң пландан ажыр чыылдазын бээр болгаш 300 тонна бензинни камнап алыр бис деп хүлээлгевисти бистиң будурүлгевис дыка ажыр күүседиринге чигзиниг турбас.

Чыл планын хуусаа бетинде күүседиил

И. ЗАВОДЯНОВ,
„Россовхозтранстың“ Красноярск автотрестизиниң Тыва автобазазының директору

Бистиң областа дөрт совхозтар бар. Олар Тыванын янзы-бүрү районнарында турар. Бо чылын совхозтарның мурнунга мал ажылын улам ынай хөгжүдериниң база кур болгаш курукка черлерни шиңгээдип ап тургаш, тарылганы калбартырынын талазы-биле онза улуг сорулгалар тургустунган.

Областын совхозтарынга янзы-бүрү чүүктерни сөөртүп чедирерин бистиң автобазавыска хүлээткен, ынчангаш партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседиринге бистен дыка хөй чүве хамааржыр.

Бодувустун хүлээлгевисти канчаар күүседип турар бис? Чүүктерни дүрген болгаш эң эки чедирери-биле бүгү аргаларны кылыр дээш коллектив оралдажып турар. Бо чорукка чүс-мунчу чолаачы эш Туров бодун хамыктың экизи кылдыр көргүскен. Ол бодунуң онаалгазын 179,8 хуу күүсеткен. Чолаачы эш Фролов 376 килограмм кывар чүүлду камнап алган болгаш чүүк сөөртүрүнүң планын бүдүн чартык катап ажыр күүсеткен. Чүүк сөөртүрүнүң талазыбиле онаалгазын чолаачы эш Никольский 138,2 хуу күүсеткен. Бүгү ажылдакчыларнын күш-ажылга аксеткилдиг чоруунуң ачызында будурүлге чүүк сөөртүлгезиниң бот-үнезин тонна километр-биле планга удур 4 хуу чиигеткен.

Мастерскаяның ажылдакчылары база-ла боттарынын салыышкынын чүүктерни дүрген чедиреринин хөреңге киирип турарлар. Ажылчыннарның хөй-нуруузу ажыл нормаларын ажыр күүседип, эки шынарлыг продукцияны берип турарлар. Чижээлээрге, вулканизаторщик эш Савинков бирги кварталдың дүргүзүнде барык-ла чыл онаалгазын күүсеткен, дарган эш Налпин чеди чартык айларнын нормазын кылган, токарь Онзур уш айларнын дургузунда чартык чылдың онаалгазын күүсеткен. Бүгү мастерская (начальниги эш Красовский) будун чартык кварталдың планын күүсеткен.

Москвачыларнын кыйгырыынга коллектив чаңгыс эп-сеткилдиг ужурашкан. Коллектив чыл планын хуусаа бетинде күүседириниң, бүгү-ле шынар болгаш сан көргүзүглерин ажыр күүседирин: чүүк саарылгазынын чыл планын декабрь 5-ке чедир, пландан ажыр 2 муң тоннаны сөөртүрүн, сөөртүлгениң бот-үнезин 5 хуу чиигедирин, кывар чүүлду 3 хуу камнап алырын, пландан ажыр 95 мун рубльдиң чыылдазын бээриниң сөзүн берген.

Кывар чүүлдерни камныг чарыгдап турар бис

Н. ТЫМЧУК,
„Тыва алдын“ трестизиниң АТК начальниги

Будурүлге коллективиниң бүрүзүнүң хүлээлгези болза, будурүлгениң бар аргаларын максималдыг ажыглаары, будурүлгениң методтарын үргүлчү экижидери, продукцияның бот-үнезин чиигедири, ажыл-агый санажылгазын боттандырары болур. Ону Тываның янзы-бүрү районнарынче чүүктү дүрген болгаш чиик өртектиг чедирерин кыйгырган бистен будурүлгеривисти ажылдакчылары эки билип турарлар.

Бо сорулганы бистиң канчаар күүседип турарывысты сан болгаш шынар талазының чамдык көргүзүглеринден көрүп болур. Бо чылдың бирги кварталында бистер эрткен чылдың ол-ла үезинден дыка эки ажылдаан бис. Чүүк сөөртүлгезиниң квартал онаалгазын тонналар-биле 123,6 хуу боттандырган бис, а тонна-километрлер-биле планны 6,3 хуу ажырган бис. Машина паркын ажыглаарының айытынган планныг коэфициентизи ашкан.

Бо түннелдер болза, таварылга эвес. Олар коллективтиң бүгү кежигүннериниң чүткүлдүг болгаш кызымаккай ажылының түннели болур.

Бистиң будурүлгевистиң эң эки кижилери ажык чок каражаларны, будурүлгечи эвес чарыгдалдарны болдурбайн, күрүне хөреңгилерин камныы-биле чарыгдап турарлар. Моон чижээнге чолаачы Андрей Иванович Чумаринни ап болур. Ол бодунуң автомобили-биле 130 мун километрни капитал септелге чокка эрткен. Квартал онаалгазын 144 хуу күүсеткен. Январьда 206 литр, февральда—420 болгаш мартта — 276 литр бензинни камнап алган. Чумарин чаасскаан эвес. Чолаачы эш Кускашев бирги кварталдың планын 160 хуу күүсеткен болгаш 150 литр бензинни камнап алган. Квартал планын 142 хуу күүсеткен эш Саранин оон ийи катап хөй бензинни камнап алган. Шак ындыг чолаачылар бисте эвээш эвес. Дарган Иван Васильевич Афонькин биле маска кагыкчызы Павел Сергеевич Мотылицын хүн-бүрү кончуг эки шынарлыг ийи-ийи нормаларны күүседип турарлар. Ам олар 1954 чылдың июньниң үлүүнде ажылдап турарлар.

Бис болза, чүүк сөөртүлгезиниң талазы-биле чыл онаалгазын хуусаазындан ай эрте күүседир, тонна-километрниң бот-үнезин 3 хуу чиигедир, бараанныг болгаш ниити продукция будурүлгезиниң талазы-биле чыл онаалгазын 10 хуу ажыр күүседир, автомашина бүрүзүнүң маңнаашкынын планга удур беш муң километр узадыр деп сөзүвүс берген бис. Чыл планындан ажыр 700 тонна янзы-бүрү чүүктерни сөөртүр бис.

Бистиң коллектив алган социалистиг хүлээлгелерин күүседири дээш чүткүлдүг ажылдаанын апрель айның түннелдери көргүскен. Хүлээлгелеривисти күүседири-биле курлавырларны болгаш аргаларны дилеп тыварын оралдажыр бис, а ол чорук бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунга төлептиг салыышкынны кииреривиске биске арганы бээр.

ЧОЛААЧЫЛАР

Автомобиль транспорту—аныяк Тыва областың амыдыралчы чугула дамыры. Ол Саян сыннарын ажыр эң ыраккы булуң Тываже чүүктерни эккеп турар. Тываның улус ажылагыйының бүгү адырларының хөгжүлдезинге автотранспорттуң ролю шак моон көстүр, ооң-биле кады чыл планынын хуусаа бетинде күүседизи дээш, күш-ажылдың будурүкчүлүүн улам ынай бедидери болгаш сөөртүлгениң бот-үнезин чиигедири дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжын калбартырының дугайында москвачыларнын кыйгырыын хөй-хөй транспорт будурүлгелериниң изин-биле деткип турары дыка өөрүнчүг дээрзин медереп билири чугула.

Септелге аразынын чүс-мунчу маңнаашкыны дээш чолаачыларнын улам-на калбарып турар шимчээшкинин чүгле областың экономиказының болгаш культуразының чечектелиишкининиң дугайында сагыш салыышкын-биле тайылбырлап болур.

Заготзернонуң авторотазында он-он чолаачылар септелге аразынын узаткан маңнадыышкынының техниказын шиңгээдип алырын оралдажып турарлар. Оларнын ону өөренип алыр кижизи бар, ол болза, бодунуң автомашиназынга 160 мун километрни ортумак септелге чокка эрткен чолаачы эш Кожевников болур.

Ол шимчедикчиниң эң эки ажыглаашкынының чеспээн тыпкан, оруктун чер кырының байдалын кайгамчык эки өөренген болгаш ону чедиишкинниг ажыглап турар. Ооң-биле өске чолаачылар чаңгыс эвес катап сүмелешкен, үргүлчү-ле үнелиг харыыларны ап келгеннер. Чамдык чолаачыларнын чугаалап турары болза:

— Сен, эш Кожевников, машина чорударының сайзырангайжаан арганы чедип алган кижи-дир сен.

— Чок. Ол чорук чүгле чаа эгелеп турар. Улам эки түннелдерни чедип алыр төлээде өөренир мен—деп, ол үргүлчү харылап турар.

Ол шын. Бистиң чуртувуста өөредилге болгаш чогаадыкчы ажыл кижи бүрүзүнүң мурнунга калбак делгемнерни ажыдып берип турар.

«ЗИС-5» деп автомобиль-биле септелге аразынын маңнадыышкынын 176 мун километр чедирген чолаачы эш Неумывальченко Кожевниковтун дараазынга туржур. Ол ындыг белен чедип алдынмаан. Ол дугайын оон чугаалап турары:

— Мээң демисежип турганым херек чиик эвес деп чүвени мен эки билген мен, ону чедип алырынга шыңгыы демисел херек турган.

Ынчаарда дыка хөй кижи херектиң чедиишкининге бүзүревейн турган. Ынчалза-даа эш Неумывальченкога автобазаның партия организациязы дузалаан. Ол организация коммунист-чолаачыны дыка деткээн. Ол чорук үре-түннелдиг болган, ам чүгле Неумывальченко эвес, харын 38 кижи чүс-мунчу маңнадыышкын дээш демисежип турар. Оларнын аразында 122 мун километрни капитал септелге чокка эрткен эш Давыденко, эштер Какухин, Лахмоткин, Чистяков болгаш өскелер-даа бар. Олар боттарынын хүлээлгелерин күүсеткеннер.

Кызыл АТК-зынын 85 чолаачылары септелге аразынын чүс-мунчу маңнадыышкыны дээш чаржып турарлар. Бир эвес олар боттарынын хүлээлгелерин күүседир болза, 1 миллион 700 мун рубльдин күүрүне хөреңгизиниң камналгазын алыр деп санап турар.

Бир эвес Тываның бүгү чолаачылары чүс-мунчулар болу бээр болза, а күрүнеге кайы хире камналга болурул! Ол болза, он-он миллион рубль-дир!

Улуг болгаш чаагай херек! Ол бодуу чаягаар бүтпес. Ол калбак патриотчу шимчээшкинни партия, профэвилел, комсомол организациялары болгаш ажыл-агый удуртукчулары боттары баштаар ужурлуг.

Хамыкты мурнай эң эки чолаачыларнын дуржулгаларын калбартыр херек. Чоокта чаа эш Неумывальченко эки эгелээшкинни кылган. Ол бодунуң ажылынын дугайында элээн каш лекцияларны номчаан. Үнелиг ол херектиң ам өжүп калганы хомуданчыг.

Социалистиг үлетпүрнүң будурүлгелеринде күш-ажылдың будурүкчүлүүнүң көдүрлүүшкүү дээди техниканың суурунга, технологтуг чорудулгаларнын болгаш деригхерекселдериниң соксаал чок сайзыраашкынынын үндезининге чоруп турар. Чаа болгаш улам болбаазырангай машиналар-биле доктаамал чепсеглетинип турар бистиң областын автотранспорт будурүлгелериниң оруу база ындыг. Дээре чолаачылар, чаартыкчылар болгаш чогаадыкчылар автотранспортка эң дээре ажыглаарынга үнелеп четпес дузаламчыны база көргүзүп шыдаарлар. Кайы-бир техниктиг айтырыгларнын талазы-биле сүме алыр дээш кымга баарын олар билбейн турар болгаш эргежок чугула дузаламчыны олар үргүлчү албайн турар чоруктар бистиң будурүлгевисте бар болуп турары кончуг багай. Ол четпестерни шиитпирлии-биле чайладыр чорук эргежок чугула.

Күш-ажылдың будурүкчүлүүнүң чайгылыш чок өзүлдези—совет улустун онза сагыш салыышкынының болгаш кужениишкиннериниң үүлү. Москвачыларнын кыйгырыын ёзугаар көргүзүглериниң сан болгаш шынар талазы-биле даалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш бүгү улустун калбарып эгелээн чарыжы ооң-биле болдунган. Москвачыларнын кыйгырыын деткээн Тываның автотранспорт будурүлгелериниң инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш чолаачылары септелге аразынын маңнаашкыннарын узадыры дээш, автомобиль паркын артык бедик будурүкчүлүг ажыглаары дээш, чүүктерни чедирерин дүргедедир болгаш чүүк сөөртүлгезиниң бот-үнезин чиигедир дээш бар курлавырларны тывар болгаш ажыглалга киирер дээш кызымак ажылдаары чугаажок.

К. КОРОЛЕВ.

ПАРТИЙЖИ-ПОЛИТИКТИГ АЖЫЛ — ЧЕДИИШКИННЕРНИҢ ЧУГУЛА ЧҮҮЛҮ

★

А. ЗАЙЦЕВ,
СЭКП Таңды райкомунуң секретары

★ ★ ★

Чоокку ийи—үш чылда чоннуң доктаамал өзүп турар хереглелин хандырарынга аъш-чемниң база чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнге чиг-эттиң элбекшилин тургузар төлээде, көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын улам ыңай күчүлүг хөгжүдер талазы-биле СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин дүрген боттандырарынга боттарының салыышкынын киирер дээш Таңды районнуң көдээ ажыл-агыйының ажылышчилери патриотчу үүткүл-биле хаара туттунган ажылдап турарлар.

Районнуң эр, херээжен колхозчулары, МТС болгаш «Элегес» совхозтуң ажылдакчылары, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери көдээ ажыл-агый будурүлгезиниң бедик көргүзүглери дээш, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делегезинге киржир эрге дээш социалистиг чарышты калбартып, тодаргай хүлээлгелерни боттарынга албышаан, областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылышчилерин кыйгырган.

Чер-черниң байдалдарын өөренип көрүп тургаш, хову болгаш трактор бригадазы бүрүзүнге, мал ажылының ферма бүрүзүнга ховуларның дүжүттүүн, мал ажылының продуктулуун чугаажок бедидер ужурлуг организастыг болгаш агро-зоотехниктиг хемчеглерни ажылдап кылган, колхозчу база МТС, совхоз ажылдакчызы бүрүзү боттарынга тус-тус хүлээлгелерни алгылаан.

Бистиң социалистиг чарышка алган хүлээлгелеривистиң эң харыысалгалыг болгаш соңгаарлатынмас сорулгаларының бирээзи болза, часкы тарылганы үлегерлиг чорудары, эки үрезиннерни өй-шаанда чажары, агротехниканың мурнакчы аргаларын ажыглаары болгаш тарылгаларның чогуур ажаалгазын хандырары болур. Часкы тарылганы чорударынга иштики курлавырларны, байлак материал-техниктиг аргаларны, чоннуң күш-ажылчы болгаш политиктиг идепкейин чөп ажыглаары дээн ышкаш эргежок чугула үүлдер биске турган.

Бо сорулганы күүседир дээш демиселге эки тургустунган политик-массалыг ажыл улуг рольду ойнаан болгаш ойнап турар. Массаларга политиктиг ажылдың кол үүлү СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының шиитпирлерин хүн-бүрү тайылбырлаары турган. Колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтуң партия эге организациялары часкы тарылганың хүннеринде агитас-массалыг ажылды хову турлагларынче, хову, трактор болгаш огород бригадаларынче мөөңнээн. Чижээлээрге, Сталин аттыг, Калинин аттыг болгаш «Кызыл партизан» колхозтарның хову турлагларынга часы, чайгы үеде политмассалыг ажылдың төвү болур хову агитпунктуларын тургускан. Улуг ажылды көдээ клубтар болгаш номчулга черлери чорудуп турар.

Партия эге организацияларының политиктиг ажылының төвүнге тарылганың темпизин болгаш шынарын бедидериниң айтырыы, техниканы бедик будурукчулуг ажыглаары, механизаторларның болгаш колхозчуларның күш-ажылының будурукчулүүн бедидери дээш демисел туруп турар. Коммунист, комсомолчу бүрүзү, агитатор бүрүзү массаның ортузунга политиктиг ажылды чорутпушаан, социалистиг чарышты калбартып, ажылдың түңнелдерин хүн-бүрү үндүрүп, көргүзүг самбараларынга бижип, а мурнакчыларны колхозтарның болгаш районнуң хүндүлел самбыраларынга демдеглеп турган.

Колхозчуларның болгаш механизаторларның ортузунга агитас-массалыг ажылды экижидеринге, оларны салдынган сорулгаларны шиитпирлээринче мобилизастаарынга СЭКП райкомунуң МТС талазы-биле инструктор бөлүү эвээш эвес ажылды чоруткан. Орн аңгыда, колхозтарның партия эге организацияларынга дузалажыры-биле СЭКП райкому район төвүнден шыырак эштерни чорудуп турган.

Бо бүгү үүлдер болза, элээн кыска хуусаада, бедик агротехниктиг деңнелге тараа культураларының планын үүгле күүседир эвес, харын 108 хуу кылдыр ажыр күүседир арганы берген. Бо чылын кур черлерни шиңгээдип алырының күсели-биле часкы тарылганың планын ажыр күүседип турар бис. «Элегес» совхозтараа культураларының тарылгазын май 1-де, «Кызыл партизан», «Революцияның ҮАлбыыжы» болгаш Калинин аттыг, Сталин аттыг, Жданов аттыг колхозтар май 4-те доозупканнар.

Хову болгаш трактор бригадаларының дем каттыжыышкынныг ажылы тараа культураларының тарылгазын чедиишкинниг доозарын хандырган. Трактор бригадаларының механизаторлары техниканы кайы-ла болдунары-биле будурукчулуг ажылаар дээш бүгү күжениишкиннерин салганнар. «Кызыл партизан» колхозта трактор бригадазының найыралдыг коллективин каш чылдың иштинде удуртуп турар коммунист эш Виктор Рыженков 6 ажыл күнүнүң дургузунда 1300 га шөлге тараа культураларын, эки шынарлыг чажып дооскан, Калинин аттыг колхозта эш П. Ермолаевтиң трактор бригадазы 4-ле ажыл хүнүнде доосканн. Ол ышкаш эки көргүзүглерни эштер Рыбкин, Филимонов, Закурдаев, Тадар-оол оларның трактор бригадалары чедип алганнар. Ол бригадалар чайгы чер аңдарылгазынга эрте киргеш, ажылдың бедик темпизиң болгаш шынарын база көргүзүп турарлар.

Трактористерниң иштинден эштер Шоев, Кускашёв, Чеботарев, Чумаков, Пустозеров, Петраков болгаш оон-даа өскелер тарылгага эки көргүзүглерлиг болуп, хүн-бүрү 80—100 ганы чаштырып турганнар.

Тракторлары болгаш кожулда чепсек-херекселдерни эң хынамчалыг белеткээни, күш-ажылды шын организастааны болгаш бирги чер дээш улуг чүткүлдүг ажыл болза, механизаторларның часкы тарылгага ээлчегде ажылдап кылырының бедик болурун хандырган. Ажылдарның ээлчег мурнуу чарыында агитаторлар агрегаттарның ажылдакчылары-биле ээлчегде чаңгыс норманы эвес, а ийи, үш норманы чажып болур дугайында беседаны чорудуп турган. Бодунуң ээлчээнде трактористер болгаш чажыкчылар ажылче машиналарны бүгү талазы-биле белеткеп, техниктиг ажаалганы хынамчалыг чорудуп турганнар. Агитаторлар беседаларга үчетчиктерниң болгаш бригадирлериниң ажылдап кылганын өзугаар шөлдүң узун, дооразының хемчээлин, бир ужунга үнерге чеже га болурун, ында демдектээн кызыл тукчугаштарның аразының хемчээлин механизаторларга таныштырып турганнар. Ындыг метод болза, чажылга үезинде агрегаттың ажылының үзүктелиишкинин болдурбайн, ажылдың будурукчулүүн бедидер дээш оларның күжениишкиннерин деткип турган.

Социалистиг ховуларның стахановчулары трактористер эштер Василий Ермолаев, Дмитрий Шадринцев оларның чедиишкиннери өөрүнчүг. В. Ермолаев хүнде 140 га чедир чаштырып турган, Д. Шадринцев кожулдалыг үш сеялкалар-биле шакта 8 га ажыр азы май 1-де 190 га чедир чаштырып, кайгамчыктыг түңнелди көргүскен.

Тарылгага ажылдың нормазын ажыр күүседиринге хана солуннар болгаш агитхуудустар улуг рольду ойнаан. Хана солуннарга болгаш агитхуудустарга үүгле мурнакчыларның дуржулгазын бижип турган эвес, харын база чамдык механизаторларның, колхозтарның хову ажылының бригадаларының кежигүннериниң ажылдарында четпестерин илередип турган. Чижээ, № 7 трактор бригадазынга (бригадири эш Андреев) трактористер Козлов, Останин олар чер аңдарылгазынга тракторларын үрээш, аргажоктуң кырындан анаа туруушкунну болдурганнар. Онаашкан ажылынга оларның харыысалгалыг эвес болганының дугайын агитхуудуста болгаш агитаторларның беседаларынга чугаалап турган. Трактористер боттарының чазыын миннип, тракторларының ажаалгазын экижидип, анаа туруушкундан чайлавышаан, ажыл нормаларын күүседип турар апарганнар.

Күчүлүг көдээ ажыл-агый техниказы болгаш механизаторларның өзүп турар мергежили районнуң колхозтарынга база «Элегес» совхозка кур черлерни ажылдаар талазы-биле планныг, организастыг ажылды калбартыры хандырган.

Колхозтар бо чылың тарымал тооруктун, картофельдин, ногааларның болгаш силос культураларының тарылгазын дыка улгаттырып турар. Агрономнар эштер Хвостов, Смирнов, Чуева болгаш өскелерниң-даа дузазы-биле колхозтар база «Элегес» совхоз бо чазын тус черниң удобрениелерин хөйү-биле ажыглаан, кызылтастың хана-карактай болгаш кызаа одуруглай чажар аргазың ийи катап улгаттырган, ам картофельдиң, кукурузаның дөрбелчин-уяланчак болгаш дөрбелчин арга-биле олуртулгазынче белеткелди чорудуп турар.

Ажылдың баштайгы көргүзүглерингe оожургааш, бар четпестерни илеретпес болза, ол ышкындырыг болур ийик. Районнуң партия организациязы көдээ ажыл-агыйны көдүрер хемчеглер дугайында партия биле чазактың салган сорулгаларын күүседирин дескиндир массаның ортузунга политиктиг ажылдың деңнелин ам-даа өзулуг бедидип албаан. Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң социалистиг чарыжын четпес организастап, мурнакчыларның дуржулгазын чер болганга неперетпейн, ищтики курлавырларны бүрүн ажыглавайн турар. Будённый аттыг колхозта партия эге организациязы партияның политмассалыг ажылын сула организастаанындан ол колхоз тараа культураларының тарылгазын өскелерден соңнап дооскан. Районда суттарылга айтырыынче чогуур кичээнгей ам-даа салдынмайн турар.

Бүгү культураларның часкы тарылгазын, дүжүттү бедидериниң күрүне планын долдур болгаш ажыр күүседири, ниитиниң малының баш саныа көвүдедип, ооң продуктулуун бедидери дээш, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делегезинге киржир эрге дээш социалистиг чарышка бистиң алган хүлээлгелеривисти күүседириниң оруунга эң чугула базым болур.

Малдың чаш төлүн бүрүн ажаап доруктурар дээш демисел

(Редакцияга чагаалардан)

Областың колхозтарының мурнакчы малчыннары ниитиниң малын кыштан хүр ажыргаш, малдың чаш төлүн чидириг чокка камгалап ап, мал бажын өстүрер дээш социалистиг чарыш-биле ажылдап турар дугайында чагаалар «Шын» солун редакциязынга көдээ бижикчилерден үргүлчү кээп турар.

Каа-Хем райондан эш **Д. Дагбаның** бижип турары болза, «Тиилелге» колхозтуң хоочун хойжузу эш Дапылдай бодунуң кададында 303 баш хоюн кыштан хорамча чок ажырган, хойлар ам түлүктеп төрүп турар. Төрээн 171 хойдан 173 хураганнарны менди доруктуруп турар.

Сүт-Хөл районда Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң малчыннары эштер Кодур-оол төрээн 72 хойдан 81, Салбагар 168 хойдан 171 хураганнарны, Доржу төрээн 124 өшкүден 127, Чаш-оол 106 өшкүден 109 анайларны, Хөрлуу төрээн 23 инектен 23 бызааны камгалап алган деп эш **М. Серендоржу** бижээн.

Эш **С. Мачылайның** Улуг-Хем райондан бижээни болза, Мичурин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң мурнакчы малчыннары малдың чаш төлүн менди камгалап ап турарлар. Чижээ, эш Биче-оол 30 беден 30 кулуннарны, инек кадарчылары Демир-оол биле Доспаң төрээн 54 инектен 54 бызааларны, Достай-оол 105 өшкүден 118 анайларны, хойжу эш Бовуун-оол төрээн 40 хойдан 43 хураганнарны өстүрүп турарлар.

«Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң өшкү кадарчызы эш К. Картаачык 1953 чылда төрээн 260 өшкүден 172 анайларны менди өстүргеш, бо чылын колхозтуң ниити малында дужаап берген. Бо чылын ооң кадында 250 баш төрүүр өшкү бар. Ам төрээн 82 өшкүден 89 анайларны камгалап алган.

Эш Картаачык мал кадарып чорааш, малдың дайзыны бөрүлерни чылдың-на эвээш эвести өлүрүп турар. Бо чылдың апрель айда 9 бөрзек өлүрген деп Өвүр райондан эш **Т. Дамдың** бижип турар.

Совет садыгның культуразы дээш демиселчи

Анна Егоровна Шульбаева хереглекчилерниң мурнунга үр үеден бээр ак-сеткилдиг ажылдап келген. Кызыл районнуң «Тиилелге» колхозунда магазин эргелекчизинге 3 чылын улаштыр эки ажылдаан. Эрткен чылдың төнчүзүнден эгелээш Көк-Тейде «Совет Тыва» колхозтуң магазининиң эргелекчизинде база кызымак ажылдап турар. Ол магазин мурнуку үелерде районда эң хожудангай турган, а эш Шульбаева ону кыска үениң иштинде мурнакчыларның деңнелинге чедирип ап шыдаан.

Бо чылдың баштайгы кварталында бараан саарылгазының планын 107 хуу күүсеткен, ол магазин белеткелдер садып алыышкынынга база багай эвес көргүзүглерлиг, ылангыя март болгаш апрель айларда 5 муң ажыг дагаа чуургаларын райпога дужааган. А. Е. Шульбаева үүгле магазининге садыглаары-биле кызыгаарлатынмайн, чоннуң чагыы дээш хереглел бараанарын үргүлчү эккеп база массаның ортузунга тайылбыр ажылың калбартып турар.

В. УИНУКАЙ.

Хереглекчилерниң чөптүг негелдезин хандырар

Чөөн-Хемчик районнуң Чыраа-Бажы суурда магазин эргелекчизи Д. В. Кыштымов ол хүлээлгезин ак-сеткилдиг боттандырбайн турар. Ажылының шагы доктаамал эвес, магазинин үүгле бодунуң туралаан үелеринде ажыдар, район төвүнче сбараанна» чорутган болур, аңаа барганда 3—4 хонуктан келбес, а эккелген барааны база чок болур.

Колхозчу ишчилер эргелекчини бола айтырган, магазың эжиинде маанаан тургулаар. Даглардан баткан малчыннар, хову-шөлдүң тараажылары болгаш тудугжулар чугула ажылын түр соксадып, чалгаа Кыштымовту ынчаар манааш чеже ажыл хүннерин чидирбээн дээр. Ам канчаар, аргажоктуң кырындан 15—20 километр черде Хорум-Дагның, Чыргакының база Шемниниң магазиннеринче улуг эвес хереглел үүлдери садып алыры-биле чоруптарлар.

Бо чылдың майның байырлалын таварыштыр эргелекчи читкен турган, Чадаанага 6 хонгаш келген. Кажан садыын кылып турганда хереглекчилерге ээлдек эвес, саткан үүлдерин ораап бербес: «садыгжы мээң силерни саазын-биле хандырарым албан эвес» дээр. Магазинниң ишти хирлиг, чурум чыскаал чок. Шак ындыг байдалдар-биле шиитпирлиг демисежир херек.

М. СЫНАА.

СССРЭ-НИҢ УЛУСТАРЫНЫҢ АКЫ-ДУНМА ӨГ-БҮЛЕЗИНДЕ

КАРЕЛ-ФИН ССР ЧАА КӨДҮРЛҮҮШКҮНДЕ

★

Н. ВТОРУШИН,
Карел-Фин ССР-ниң Коммунистиг партиязының ТК-зының секретары.

★ ★

Шаандагы Карелияны «сүртевес куштарның ораны», «кижи баспаан кокпаларның крайы» «найыслал чаның Сибири» деп адаар турган. Ол шынап-ла шак ындыг чораан.

Карел улус бодунуң күрүнези чок турган. Дүжүметтерге, кулактарга болгаш садыгжыларга базындырган ол улус хостуг амыдырал дугайын чүс-чүс чылда күзеп, өлүм чок «Калевала» балыктарның дугайын, ааскежикти чедирип келир ужурлуг «Сампо» деп буян-чаяанныг дээрбениң дугайын ырлажып чораан.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы социал болгаш национал дарлалды чок кылгаш, хосталганы карел-фин улуска база эккеп берген. Ленинчи-сталинчы национал политиканы амыдыралга боттандырбышаан, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы болгаш Совет чазак карел-фин улустуң политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг чаагайжыдыр төрүтүнеринге бүгү-ле хемчеглерни алган.

Россияны электрижидериниң ленинчи планын ёзугаар 1924 чылда Кондопоганың гидроэлектростанциязының тудуушкуну эгелээн. Ооң суурунда удаваанда Кондопоганың целлюлоз-саазын комбинады туттунуп тургустунган.

Совет Карелияның экономиктиг көдүрлүүшкүнүнге улуг салыышкын болза, Беломор-Балтийниң И. В. Сталин аттыг каналын тургусканы болган. Ол каналдың унунда Европада эң улуг целлюлоз-саазын комбинаттыг Сегежа деп чаа хоорай өзүп үнген. Шаанда кижи буду четпес чораан черлерде ам үлетпүр бүдүрүлгелери, ажылчы суурлар тургустуна берген. Эң эртегиде карел хоорай Беломорск чаа амыдыралбиле чуртай берген, ол ам Ак далайның эриинде улуг порт апарган.

Улуг орус улустуң болгаш бистиң чуртувустуң өске-даа бүгү улустарының акы-дуңма дузаламчызының ачызында республиканың ажылчы чоннары боттарының экономиктиг болгаш культурлуг хөгжүлдезинде улуг чедиишкиннерни чедип алган. Дайын мурнундагы 1940 чылда-ла республикада үлетпүр продукциязының бүдүрүүшкүнү 1913 чылдың деңнелин 11 катап ашкан турган.

1940 чылдың март айда ССРЭ-ниң Дээди Совединиң VI сессиязы ажылчы чоннарның күзел-соңуургалын барымдаалааш, Карел автономнуг Совет Социалистиг Республиканы эвилелдешкен Карел-Фин Совет Социалистиг Республика кылдыр эде тургузар дугайында шиитпирни хүлээп алган. Карел-фин улустуң мурнунга ооң хөгжүлдезиниң чаа-чаа перспективалары ажыттынып келген.

Дайын болгаш фашист эжелел республиканың ажыл-агыйынга база культуразынга аажок улуг когаралды чедирген. Ийи үүс ажыг бүдүрүлгелер бузунду чуурундулар болу берген, МТС-тер, колхозтар болгаш совхозтар дээрбедетирген, республиканың найыслалы Петрозаводск хоорай дыка качыгдаан турган. Хоорайның болгаш суурларның үүс-үүс муң ажылчы чоннары чаглак чок арткан.

Дайын сөөлүндеги үеде карал-фин улус Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн-үргүлчүдеги сагыш-салыышкынының болгаш ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма дузаламчызының ачызында дайынның уржуктарын кыска хуусаада ажып эрткен болгаш дыка бурунгаарлап хөгжээн. Чаа улуг-улуг тудуушкуннар кылдынган. Республиканың улус ажыл-агыйының кол адыры болур ыяш үлетпүрүнде техниктиг реконструкцияны боттандырган. Ыяш бүдүрүлгези барык-ла бүрүн, ыяш белеткели—80 хуу, ыяш үңдүр сөөртүүшкүнү—60 хуу механизастатынган. Механизастаашкынның түңнелинде ыяш белеткээр чорук индустриалдыг күш-ажылдың база бир хевири болу берген.

Ыяш үлетпүрү ниити продукцияны чыл тудум улам хөйну берип турар, эрткен чылын ыяш үндүр сөөртүлгези 1952 чылдыындан 1,5 миллион кубометр көвүдээн, а бо чылын 1953 чылга деңнээрге 2.150 муң кубометр хөй болур.

Совет чазак чуртталга болгаш культура-амыдырал тудуунга дыка хөй акша хөреңгини чыл бүрүде үндүрүп берип турар. Эрткен чылын республиканың үүгле ыяш белеткелчилери безин 131 муң дөрбелчин метр чаа чуртталга шөлүн алганнар.

Ыяш белеткелдериниң өзүлдезиниң суурунга саазын, целлюлоз, картон, шуугай бүдүрүлгези, чаңгыс-аай бажыңнар болгаш ыяш-химиктиг продукция улгадып турар. Чижээлээрге, Петрозаводскиниң чаңгыс-аай бажыңнар тудуунуң комбинады алды чылдарның дургузунда бистиң Төрээн чуртувустуң чаа тудугларынга болгаш республиканың ыяшчы суурларынга ниити шөлү 600 муң дөрбелчин метр ажыг чуртталга бажыңнарын берген. Чаңгыс-аай бажыңнар тудуунуң комбинады болгаш «Карелдрев» трестиниң ыяш заводтары үүгле 1953 чылда безин чуртка 350 муң дөрбелчин метр ажыг чуртталга шөлдүг 2.567 бажыңнарны белеткээн. Бо чылдың бирги кварталында кур болгаш курукканнарны шиңгээдип алырының районнарынче 50 муң дөрбелчин метр ажыг чуртталга шөлдүг үүс-үүс чаңгыс-аай бажыңнарны чоруткан.

Даг рудазының, балыктың болгаш үлетпүрүнүң өске-даа адырлары база улам ыңайгы хөгжүлдени алган: 1953 чылда балыкты дайын мурнундагы, 1940 чылдыынга көөрде, ийи катап хөйну туткан. Эрткен чылын үлетпүрүнүң бүгү продукциязының хемчээли 1952 чылдыынга дөмейлээрге 18 хуу өскен.

Ажылчы чоннарның өзүп турар материалдыг хереглелдерин хандырар хүлээлгелиг чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң улам ыңайгы хөгжүлдезинге улуг кичээнгейни салып турар. Магазиннерниң, хөй-ниити чемненилгезиниң болгаш чоннуң чуртталга хандырылгазының бүдүрүлгелериниң четкизи калбарып турар. 1953 чылдың үүгле ийиги чартык чылында безин республикага 128 чаа магазиннер болгаш столоваялар ажыттынган. Ол-ла чылын бараанларны 1953 чылдыынга деңнээрге, 186 миллион рубльге хөйну саткан.

Карелияның көдээзинде үндезин чаартылгалар болган. Республиканың социалистиг көдээ ажыл-агыйы амгы үениң техниказы-биле чепсегелетинген.

Қажан бир шагда Карелияның черин дүжүткүр эвес деп санап турган. Ол бодалды амыдырал бүрүнү-биле ойтур шапкан. Күчүлүг техникага, мурнакчы совет эртемге даянып, акы-дуңмалышкы совет республикаларның колхозтарының болгаш совхозтарының дуржулгазын ажыглавышаан, бистиң хөй-хөй колхозтарывыс болгаш совхозтарывыс чер болгаш мал ажылының хөгжүлдезинде бедик көргүзүглерни ап турарлар.

СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин Карел-Фин ССР-ниң ажылчы чоннары кайгамчык улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алганнар. Көдээ ажыл-агыйда хожудаашкынны ажып эртер дээш колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажыл-ишчилери бүгү күштерин салып турар.

Экономиканың өзүлдези-биле кады ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалы база өзүп, оларның культурлуг деңнели бедип турар. Эрги, революция мурнундагы Карелияга үндезиң чоннуң барык 85 хуузу бижик билбес турганы билдингир болгай. Ол культура чок чоруктан ам ис-даа артпаан. Бичии уругларның бүгү-ниити чеди чыл өөредилгези боттанган, бүгү-ниити он чыл өөредилгезинче шилчиириниң белеткели чоруп турар.

Республикада 700 хире школалар ажыттынган, революция мурнундагы, 1916 чылдыынга деңнээрге, ында беш ажыг катап хөй өөреникчилер өөренип турар. 20 ажыг техникумнар болгаш өске-даа тускайжыткан ортумак өөредилге черлери тургустунган. Карел-Финниң күрүне университеди дайың мурнунда-ла үндезилетинген. Педагогика (башкы) институду ажылдап турар.

Коммунистиг партия биле Совет чазак карел-фин улустуң эртеминиң болгаш уран-үүлүнүң хөгжүлдезинге, национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культуразының чечектелиишкининге бүгү-ле үүлдерни кылып турар.

ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының Карел-Фин салбыры республикада тургустунган болгаш эртем ажылын чорудуп турар, СЭКП ТК-ның чанында Маркс — Энгельс — Ленин—Сталинның Институдунуң салбыры үндезилетинген.

Литература болгаш уран-үүл улам чайыннандыр чечектелип турар. Республикада элээн хөй театрлар ажылдап турар. Хоорай болгаш район төвү бүрүзүнде культура бажыңнары, кинотеатрлар, клубтар ажылдап турар. Петрозаводскиде драма (шии) театрының бажыңын тудуп турар.

Совет тургузугнуң үезинде Карел-Фин ССР-ге ажылчыннарның, көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының, эртемденнерниң, эмчилерниң, башкыларның, инженерлериниң, агрономнарның болгаш техниктериниң хөй санныг кадрлары өскен.

Ыяш белеткелиниң мастери Алексей Готчиевтиң, Лаури Кивиниеминиң, Эро Лейвонуң, Филипп Мокеевтиң, Иван Козыревтиң, Андрей Константиновтуң аттары республикада калбаа-биле сураглыг.

Ажылчы чоннар боттарының ортузундан хөй санныг эки организаторларны, күрүне болгаш политиктиг ажылдакчыларны депшидип үндүрген. ССРЭ-ниң Дээди Совединге сөөлгү соңгулдаларда өскелер-биле чергелештир Олонецте колхоз даргазы карел П. Т. Андинов, Кондопоганың целлюлоз-саазын комбинадының мастери фин В. Э. Хуусари, Онега заводунуң ажылчыны орус А. Т. Соснин болгаш оон-даа өскелер соңгутурган.

Карел-фин улус бодунуң экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдезинде чедиишкиннерин демдеглевишаан, ол бүгү чедиишкиннерни Коммунистиг партияның мерген угаанныг ленинчи-сталинчы национал политиказының, ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма дузаламчызының, хамыктың мурнунда улуг орус улустуң ачызында чедип алганын ол ханызы-биле билип турар.

Совет Эвилелиниң бүгү акы-дуңмалышкы улустары-биле бистиң республикавыс быжыг харылзаа-холбаалыг. Петрозаводскиже болгаш өске-даа черлерже чер болгандан үнелиг чүүктер болгаш барааннар кээп турар. Карел-Фин ССР бодунуң эзлчээнде бистиң эргип четинмес улуг Төрээн чуртувустуң хоорайларынче болгаш суурларынче ыяштыг, дилген материалдыг, чаңгыс-аай бажыңнарның кезектерлиг, саазынныг, слюдалыг болгаш өске-даа кылыгларлыг эшелоннарны чорудуп турар.

Совет Эвилелиниң улустарының акы-дуңма өг-бүлезинде Карел-Фин Совет Социалистиг Республика өзүп, быжыгып турар. Ол долу көдүрлүүшкүннүг тургузукчу амыдырал-биле чурттап турар. Биске Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың көргүзүп турар кайгамчык улуг дузаламчызы болгаш чаагай сагыш салыышкыны чаа-чаа чедиишкиннер дээш, бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын улам ыңай быжыглаары дээш демиселди улам-на күштелдирерин хүлээдип турар.

Эртем-техниктиг кады ажылдажылганың талазы-биле совет-венгр комиссияның сессиязының дугайында дыңнадыг

ССРЭ биле Венгр Улус Республиканың аразынга эртем-техниктиг кады ажылдажылганың талазы-биле совет-венгр комиссияның 5-ки сессиязы апрельде Москвага болган.

Ийи чурттарның аразынга эртем-техниктиг кады ажылдажылганың ээлчеглиг айтырыгларын сессияга чугаалажып көрген болгаш бот-боттарының аразынга чаа-чаа хүлээлгелерни алышкан.

Ийи талаларның ат салган протоколун ёзугаар Совет Эвилели эртем-техниктиг чедип алыышкыннарын болгаш ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының аңгы-аңгы адырларының ажылының дуржулгазын таныштырарыбиле Венгр Улус Республиканың тускай эртемниглерин хүлээп алыр, база ол черге техниктиг дузаламчы көргүзери-биле Венгр Улус Республикаже бодунуң тускай эртемниглерин чорудар.

Венгр Улус Республика бодунуң талазындан венгр үлетпүрүнүң бүдүрүлге дуржулгазы-биле таныжар арганы совет тускай эртемниглерге бээр.

Үлетпүрүг тудугларның капитал тургузуушкуннарының, үлетпүр продукциязын бүдүрериниң технологтуг чорудулгазының талазы-биле техниктиг болгаш төлевилел документацияны, кадык камгалал айтырыгларының талазы-биле документацияны ийи талалар бот-боттарынга бержиир-лер.

Улус-демократтыг чурттар-биле Совет Эвилелиниң эртем-техниктиг кады ажылдажылгазының үндезининде салдынган принциптерни ёзугаар эртем-техниктиг дузаламчыны көргүзерин, а ол ышкаш техниктиг документацияны шилчидип бээрин халас боттандырып турар.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

АЗИЯГА ТАЙБЫҢ БОЛГАШ АЙЫЫЛ ЧОК ЧОРУК ДЭЭШ

Даштыкы херектер министрлериниң Женевада болуп турар чөвүлел хуралы Кореяга шуут тайбың таарыштырыга болгаш Индий-Кыдатка тайбыңны катап тургузар дугайында улустар аразының чугула айтырыгларын чугаалажып турар. Делегейниң хөй-ниитизи болза, ол чөвүлел хурал улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарының, Азия дипке тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарының чугула фактору болуп болурун билгеш, ол айтырыгларны таарымчалыг кылдыр шиитпирлээрин манап турар.

Женева чөвүлел хуралының онзагай чоруу болза, ында бүгү улуг күрүнелер—Франция, Великобритания, Американың Каттышкан Штаттары, Кыдат Улус Республика болгаш Совет Эвилели киржип турары болур. Улусчу Кыдаттың төлээлекчилери чөвүлел хуралдың столунуң эрге ёзугаар оларга хамааржыр черин ээлеп турар болгаш ол фактының ужур-дузазын бичеледирин кызыдып турарларның оралдажыышкыны хей. Азияның айтырыгларын шиитпирлээринден туржук делегейниң айтырыгларын шиитпирлээринге Кыдат Улус Республиканың киржилгези амыдыралчы чугула дээрзин делегейниң хөй-ниитизиниң эң-не калбак кезектера ам билип турар.

Женева чөвүлел хуралы корей айтырыгны чугаалажырындан эгелээни билдингир. Корей Улус-Демократтыг Республиканың төлээлери хамаарышпас болгаш демократтыг чаңгыс-аан корей күрүнеи турузунга тоттуг саналдарны киирген. Кореяның тайбың арга-биле каттыжары—корейлериң боттарының херээ деп маргылдаа чок ылап шын чорук ол саналдарның үндезини болуп турар. Национал хуралга ниити корей соңгулдаларны чорударын, алды ай хуусааның иштинде бүгү даштыкы шериглерни үндүрерин болгаш Ыраккы Чөөн чүкке тайбыңны деткиринге эң сонуургалдыг күрүнелерниң талазындан Кореяның тайбың хөгжүлдезин хандырарын көрүп турар.

Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың төлээлериниң деткээни ол саналдар америк төлээлериниң күзелинге таарышпаан. АКШ-тың күрүне секретары Даллес медеглел кылган, ында Кореяга соңгулдаларны чүгле даштыкы күрүнелериниң хыналдазы-биле чорударын чугаалап, корей девискээрден америк шериглерни үндүрер дугайында КУДР-ның саналын шуут хүлээвээн. Лисынманчы чалча чашпаачы ёзучурумну бүгү чуртка неттерединче угландыр Кореяны «каттыштырарын» АКШ күзеп турар деп чүвени америк төлээлекчи көргүскен.

АКШ Женева чөвүлел хуралынга келирде Азияның чугула апарган айтырыгларын тайбың арга-биле таарыштыр шиитпирлээр дээш келбээн деп даштыкы парлалганың демдеглеп турары үндезин чок эвес. Женева чөвүлел хуралының мурнунда Индий-Кыдатка тайбыңны хандырар сорулга туруп турар. Ындыг турбуже Каттышкан Штаттар болза, вьетнам улуска удур элээн хөй күрүнелериниң «каттышкан хөделиишкинин» чедип ап, Азияга дайын чорудулгазының хемчээлин калбартыр дээш, Индий-Кыдаттың херектеринге бодунуң киржилгезин күштелдирип турар. Женева чөвүлел хуралының мурнуу чарыында америк дипломатия болза, Мурнуу-Чөөн Азияга «камгалал» эвилели дээрзин тургузарының төлевилелин улуг шимээн дааш-биле чарлап эгелээн, ол эвилелдиң сорулгаларының бирээзи—Азияның улустарының национал-хосталгалыг демиселин базары болуп турар. АКШ болза, ол шериг эвилелин хевирлеп тургузарын чедип алыры-биле чөвүлел хуралдың чугаалажыышкыннарны чорудуп турарын даштыкы парлалга медээлеп турар.

Ынчалза-даа, америк төлээлер Женевада часкаанзыраан байдалда туруп турар деп база Даллестиң хенертен чорупканы АКШ биле ооң Европада өөрүүнүң аразында улуг чөрүлдээлерден болган деп барын европа парлалга санап турар.

Азияда үндезин өскерлиишкиннер болганын, ооң улустары колониалдыг тергиндээшкинден хосталырын оралдашкаш, боттарының салым хуузун боттарының холдарынга улам-на шиитпирлиг ап турарын АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери көөрүн күзевейн турар. Ол чагырыкчы бөлүктер төөгүнү дедир эргилдиреринг күзээннер боор.

Женева чөвүлел хуралынга апрель 29-та В. М. Молотовтуң медеглелинде чугаалап турары:

«Депшилгениң болгаш демократия хөгжүлдезинин амгы үезинге дүгжүп турар демократтыг чаа үндезиннерге Азия чурттарының, база хамыктың мурнунда Кыдаттың национал болгаш социал катап төрүтүнүүшкүнүнүң эгезин көргүзүп турар эң улуг болуушкуннар болуп эрткен болзадаа, АКШ-тың тодаргай бөлүктери эрги үүлден тыртпактанып, колонийжи болгаш чартык колонийжи корум-чурумну камгалаары дээш туржуп турарлар».

Кыдат Улус Республиканы АКШ бар-ла шаа-биле хүлээп көрбейн турар болгаш аңаа хамаарыштыр өөжээннешкек политиканы чорудуп турар, ол чорук делегейниң хөй-ниитизиниң дүрүм ёзугаар шугулдаашкынын болдуруп турар. Индияның, Индонезияның, Пакистанның, Цейлонның болгаш Бирманың премьер-министрлериниң чоокта чаа Коломбодга болган конференциязы Каттышкан Нациялар Организациязынга улусчу Кыдат кирген турар күзээшкинин «чугаалааны кончуг илдец, КНО-га Кыдатты хүлээп алыры Азияга туруштуг байдалды тургузарынга болгаш улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынга дузалаар ийик деп конференцияның соонда чарлатынган дыңнадыгда айтып турар.

Азияның херектеринге чүгле Кыдаттың эвес, харын база Индия болгаш Индонезия чижектиг улуг күрүнелериниң ролюн Каттышкан Штаттар тоовайн турар. Ол ийи чурттарның төлээлекчилери Женева чөвүлел хуралында киришпейн турар. Ынчалза-даа Азияның айтырыгларынга хан-дамырындан сонуургалдыг чүс-чүс миллион кижилерни ол айтырыгларны шиитпирлээриндеп чардыктырарын АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери чедип шыдаптар боор деп чугаалаар болза мелегей чорук болур ийик.

Азияның улустары боттарының херектерин тускай шиитпирлээр эргелиг. Тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту чедип алырынче боттуг орук оларның каттышкан күжениишкининде, тайбың дайзыннарының чимзениишкиннеринге оларның кады удурланыр чайгылыш чок күзелинде деп чүвени Азияның улустары улам-на тодаргайы-биле билип турар.

УЛУСТАРНЫҢ НЕГЕЛДЕЗИ

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң чоокта чаа үндүрген декларациязы болза, массалыг узуткаашкынның чепсектериниң бүгү хевирлерин хоругдаар дугайында дугуржулганы кылырын боттарының чазактарындан негээринче улустарны кыйгырып турар. Ол декларацияны делегейниң бүгү чурттарында изиибиле деткип турар. Чүс-чүс миллион кижилер политиктиг үзел-бодалы, хөй-ниити байдалы болгаш шажыа чүдүлгези хамаарылга чокка ол кыйгырыгны деткиир үүнүн улам-на шыңгыызы-биле көдүрүп турар. Атомнуг болгаш водородтуг чепсектерни ажыглаар айыылды чайладыр—бүгү улустарның негелдези ол.

Англияның, Италияның, Норвегияның, Францияның, Японияның болгаш өске-даа чурттарның хөй санныг профэвилел болгаш хөй-ниити организациялары массалыг узуткаашкынның чепсектерин хоругдаарын медеглээн. Европаның элээн хөй күрүнелериниң шылгарангай физиктери «атомнуг чепсекти хоругдаарын чедип алыр төлээде, чер бөмбүрзээниң тайбынга ынакшылдыг бүгү кижилер-биле каттыжар» деп бүгү делегейниң физиктеринге кыйгырыг үндүрген. Чамдык күрүнелериниң ажылдакчылары, оларның аразында Индияның премьер-министри, Афганистанның чазааның баштыңчызы болгаш өскелер-даа улустуң негелдезин деткиир деп база медеглелдер кылгылаан. Массаларның катап чепсегленишкинге удур шимчээшкининиң ыйдыышкыны-биле япон парламентиниң ийи палаталары массалыг узуткаашкынның чепсектерин хоругдаар деп саналын илереткен.

Атомнуг чепсекке удур болгаш эңдере чепсегленишкинге удур шимчээшкин Латин Американың чурттарында улуг хемчээлдиг болу берген. Чижээ, Чилиде тайбың талалакчылары атомнуг чепсекти хоругдаарын негеп турар хол үжүктерин чыыр талазы-биле калбак кампанияны үргүлчүлеп турар. «Боо-чепсекти кызыгаарлаарын болгаш атомнуг база водородтуг бомбаларны хоругдаарын негеп тур бис. Тайбыңны терроруң аргазы-биле камгалавас болгаш улустарны узуткаарының аргазы-биле быжыглавас»—деп кыйгырыглар чуртта нептереп турар. Бразилияда бо кампанияга конгрессиң хөй-хөй кежигүннери, хөй-ниити болгаш политиктиг көскү ажылдакчылар киржип турар.

Бир эвес ам улустар ортузунга санал алыышкыны эгелээр болза, «бүгү делегейде миллион-миллион бөдүүн кижилер атомнуг болгаш водородтуг бомбаны ажыглаарын хоругдаар дугайында делегей дугуржулгазы дээш саналын илередир боор» дээрзин «Нью-Йорк Уорлд телеграм энд сан» деп америк солуннуң минип турары таварылга эвес.

Бо шимчээшкинниң күштелиишкини болза, АКШ-та чагырыкчы бөлүктер атомнуг чепсек-биле кыжаныгны соксатпайн турары-биле тайылбырлатынып турар. Мырыңай чоокта чаа АКШ-тың төлээлекчилер палатазының кежигүү Робер Сайкс атомнуг бомбаны ажыглаары «ажыктыг» деп бадыткааш, Индий-Кыдатка атомнуг бомбаны ажыглаарын саналдаан. АКШ-тың дайын калчаараашкынының шуугаанын деткиирин кызыдып турар өске-даа чамдык ажылдакчыларындан базала ындыг сөстер дыңналып турар.

КНО-нуң боо-чепсек дүжүрер талазы-биле комиссиязының чоокта чаа Нью-Йоркка болган сессиязы болза, АКШ эңдере чепсегленишкинни соксадырын болгаш массалыг узуткаашкынның чепсектерин хоругдаар дугайында дугуржулга чедип алырынга дузалаарын бодавайн турарын база катап тодаргай көргүсген.

Массалыг узуткаашкынның чепсектерин хоругдаар чорукту негээриниң шиитпирин кады үндүрер дугайында бонн бундестагка (парламентиге) Герман Демократтыг Республиканың улустуң палатазы чогуур үезинде санал киирген. Ынчалза-даа ол саналга харыыны бундестаг амга чедир бербээн. Барыын Германияның чонунуң калбак кезектери бонн чагырыкчыларның бодалгазын шыңгыы буруу шаап турар. Барыын Германияда митингилер, хуралдар чер-бүрүде болуп турар, ол митингилерниң болгаш хуралдарның киржикчилери Герман Демократтыг Республиканың эгелээшкин саналын деткиирин Аденауэрден шыңгыызы-биле негеп турар.

Атомнуг чепсекти хоругдаарының негээшкиннери Барыын Европаның өске-даа чурттарында, Азияда, Орта-аакы болгаш Чоокку Чөөн чүкте, Америк дипте өзүп турар. Делегейниң улустары тайбыңны быжыглаары дээш, дайынны болдурбазы дээш улам-на идепкейлиг демисежип турар.

Д. БОЧАРОВ.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Берлинге болур сессиязына хамаарыштыр

БЕРЛИН. «Нейес дейчланд» солуннуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, май 1-де Берлинге «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» деп делегейниң Сталинчы шаңналының лауреады чогаалчы Анна Зегерстиң даргалааны-биле тайбың дээш демиселчилериниң немец чөвүлелиниң Президиумунуң чыылдырганы комитеттиң хуралы болуп эрткен. Май 23-те Берлинге ажыттынар Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң сессиязына белеткелге холбашкан айтырыгларны ол хуралга көрген.

(СЭТА).

Францияның Коммунистиг партиязына удур чөңгээлээшкин

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелиниң дыңнадыындан биллинип турары болза, Ыраккы Чөөн чүкке Францияның экспедиция корпузунуң мурнундагы солдаттары болуп алган фашистиг хулиганнарның бөлүү найыслалдың янзы-бүрү районнарынга «Юманите-Диманш» солуннуң садыглакчыларынчө халдааннар.

Оон аңгыда Парижтиң девискээринде Фонтене-Су-Буа, а ол ышкаш Вьеннаның Штельно департаментизинге Францияның Коммунистиг партиязының секцияларының бажыңнарынче халдаашкын кылганнар.

(СЭТА).

Диен-Биен-Фудан балыглаткан шериглерни көжүрүп үндүрериниг хамаарыштыр

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Ханойдан медээлеп турарын ёзугаар алырга, француз эвилелдиң балыглаткан солдаттарын көжүрүп үндүрериниг дугайында айтырыгны чугаалажыры-биле Диен-Биен-Фуже төлээлекчи чорударын француз кол командылакчы генерал Наваррга радио дамчыштыр Вьетнамның Улустуң армиязының кол командылакчызы генерал Бо Нгуен Зиап май 11-де кежээ дыңнаткан.

(СЭТА).

Америк самолёттар Норвегияның агаар кызыгаарын эртип турар

Норвегияның шериг-агаар күштериниң командылакчызының медеглели

ОСЛО. Сөөлгү үеде норвегия девискээрлерге, ылаңгыя Соңгу Норвегияның девискээрлеринге билдинмес даштыкы самолёттарың ужудуушкуннарының дугайын солуннар чаңгыс удаа эвес дыңнадып келгеннер. Оон-биле кады ол совет самолёттар ышкаш болган деп дорту-биле бадыткап турганнар. Май 10-да Норвегияның Тромс болгаш Треннелаг районнарының, а ол ышкаш Барыын Норвегияның агаар кызыгаарларының чурумун база катап үрээн дугайын солуннар бижип турар. База Дания, Швеция болгаш Финляндия кызыгаарларының чурумун даштыкы самолёттарның үрээнинин дугайында медээлер алдынган деп солуннар айтып турар.

Солуннарда парлатынган Норвегияның шериг-агаар күштериниң командылакчызы генерал-лейтенант Ламбрехтстиң медеглелинде чугаалап турары болза, норвегия кызыгаарларының чурумун үрээн самолёттар америк самолёттар болган деп Норвегияның агаарже көдүрүп үнген истребительдери тодараткан.

«Моргенбладет» солуннуң ажылдакчызы-биле беседазынга Ламбрехтс мынча деп медеглээн: «Майның 5-те болгаш 8-те Норвегия девискээрге болган ужудуушкуннар эвилелчилериниг самолёттары болган деп бүзүрээн мен. Ол болза, ыят чок чорук-биле чоокшулажып турар деп менээ биллинип турар».

(СЭТА).

Парагвайда күрүне эргилдези

МОНТЕВИДЕО. Парагвайда күрүне эргилдезиниг дугайында медээни парлалгада бижип турар. Майның 5—7 хүннеринде болуп эрткен турахалышкан шериг кезектери болгаш чәзактың шериглериниг аразында чепсектиг үскүлежиишкин президент Чавестиг чазаан дүжүргени-биле доозулган.

Аргентинаның «Ла Насьон» солуннуң дыңнадып турары-биле алырга, май 8-те Парагвайның конгрези чурттуң түр президентизинге мурнунда Чавестың чазааанга хөй-ниити ажылларының болгаш орук-харылзаа министри турган, ам чаа чазакты тургускан Томас Ромфо Перейрни соңгаан.

(СЭТА).

Европаның экономиктиг кады ажылдажылга организациязының Чөвүлелиниг сессиязы хагдынган

ПАРИЖ. Европаның экономиктиг кады ажылдажылга организациязының Чөвүлелиниг Парижке элээн каш хүннер дургузунда үргүлчүлээн сессиязы доозулган. Ол организацияны Маршаллдың планы-биле холбаштыр америк монополистиг бөлүктериниг ыйдыышкынының ужурундан тургускан дээрзи билдингир болгай. Ооң сорулгазы болза, АКШ-тың Барыын Европа чурттарыиче экономика талазы-биле шургуп киреринг чиигедири болуп турган.

Ол организацияның иштинде Барыын Европаның чамдык чурттарының аразында демисел элээн каш чылдарның дургузунда чоруп келген. Ол организация АКШ биле Европа чурттарының аразында үнүп келген экономиктиг дошкун чөрүлдээлерден база-ла хостуг эвес болуп турар. Сөөлгү үш чылдарның дургузунда Европаның экономиктиг кады ажылдажылга организациязы АКШ-тың албадалы-биле каайлы кызыгаарлалдарын күш чок болдурарының политиказын Барыын Европа чурттарынга дөгээрин оралдажып келген. Бо талазы-биле онза күштүг албадаашкынны АКШ биле Барыын Германияның талазындан Францияже кылып турар. Даштыкы продукцияны каайлы чокка сөөртүп киирер орукту Францияның ажыдарын чедип алырын олар оралдажып турарлар, ол чорук Францияның национал үлетпүрүн дыка суларалыры биле кыжанып турар.

Европаның экономиктиг кады ажылдажылга организациязының Чөвүлелиниг бо сессиязы кол нуруузунда ол айтырыгны чугаалажып көөрү-биле иштелген турган. Организацияның кежигүннери чурттардан Францияже киир сөөртүлгелерни каайлы кызыгаарлалдарындан бо чылдың ноябрь 1-ге чедир 75 хуу хире, хостаар деп негелдени Чөвүлел француз чазакче чоруткан.

Үстүнде айытынган организацияның ажыл чорудулгазы-биле Европаның төлевир эвилели база харылзаалыг, ооң фондузу ооң кежигүннери болур чурттарның дадывырындан тургустунуп турар. Ол эвилел ук организацияның кежигүннери чурттарның аразында саң-хөө санажылгаларын «таарыштырар» хүлээлгелиг болуп турар. Чээли берип турар чурттар биле өреге дүжүп турар чурттарның деп эвес байдалындан үкталган дүшкүүрлүг демисел Европаның ол төлевир эвилелиниг иштинде база чоруп турар. Европаның төлевир эвилелинде Францияның хамаарылгалыг байдалынга таарзынмас чоруктарны Францияның экономиктиг бөлүктеринге хөй удаа илередип турган.

Европаның экономиктиг кады ажылдажылга организациязы ышкаш, төлевир эвилели база-ла америк саң-хөө болгаш экономиктиг бөлүктериниг шуут контролюнуң адаанда туруп турар. Ол чорук эвилелде санажылгаларның үндезининде америк долларны тургусканынан-на илдец. Ынчангаш өреге дүшкен чурттар, чижээ Франция, боттарының өрелерин чок-ла болза доллар биле, чок-ла болза, алдын-биле төлээр хүлээлгелиг.

Европаның төлевир эвилелиниг кежигүннери боттары ооң ажыл-чорудулгазын уламчылап болурунга чигзинип турар, чүге дээрге ол эвилелде чээли берикчилери биле өреге дүжүп чурттарны аразында дериссел ол хире чидиглени берген.

Европаның төлевир эвилелин Европага бодунуң экономиктиг политиказын чорударының чепсээ кылдыр көрүп, аңаа сонуургалдыг болуп турар АКШ эвилелди дүжүреринге шиитпирлиг удурланып турар деп «Фигаро» солун чоокта чаа айыткан.

Европаның төлевир эвилелиниг ажыл-чорудулгазының кандыг-бир, тодаргай хевириниг дугайында дугуржулга чедип ап шыдаваан болза-даа, ооң ажыл чорудулгазын база бир чыл иштинде узадыр деп шиитпирни Европаның экономиктиг кады ажылдажылга организациязының Чөвүлелиниг бо сессиязынга үндүрген.

Өре төлээриниг аргазының дугайында айтырыг талазы-биле Англия биле Барыын Германия, а ол ышкаш Барыын Германия биле Францияның аразынга демисел сессияга өөскүп үнген. Бот-боттарынга удур-дедир дүжүп бержип тургаш шиитпирлээриниг элээн каш төлевилелдери саналдатынган, ынчалза-даа дугуржулга чедип алдынмаан.

Европаның экономиктиг кады ажылдажылга организациязының Чөвүлелинде Францияның дең эргежок байдалының дугайын француз чазактың шаанда экономика министри турган Робер Бюрон «Монд» солунга бижээн. Үстүнде айытынган организацияда французтарны «буруудатырганнар ышкаш» аажылап турар деп ол демдеглээн.

(СЭТА).

Шыдыраа талазы-биле делегейниг бирги чери дээш

Май 11-де П. И. Чайковский аттыг Концерт залынга шыдыраа талазы-биле делегейниг бирги чери дээш маргылдааның 23-кү салыышкыны болган. Агы-биле Смыслов ойнаан.

Кадыг-шыңгыы тулчуушкуннарының соонда, 28-ки көште кара таланың камгалалы баксыраан болгаш делегей чемпиону Ботвинник ол салыышкынга бодунуң утурганын билинген.

Смысловтуң тиилелгези маргылдааның санын деңнээн. Эң сөөлгү 24-кү салыышкынның мурнунда маргылдааның саны 11,5:11,5 апарган.

Май 13-те П. И. Чайковский аттыг Концерт залынга маргылдааның 24-кү салыышкыны болган. Аңаа агы-биле Ботвинник ойнаан.

Делегей чемпионунуң адын хевээр артырарынга Ботвиннике чартык сан четчир. Смысловтуң делегей чемпионунуң адын чаалап алырынга сөөлгү салыышкынга удуп алыры болур.

(СЭТА)

Харыысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

Кызылдың күрүненин башкы институду

заочный өөредилгеге студентилер хүлээп алырын чарлап тур

Институтка тыва дыл болгаш литература, физика-математика, орус дыл болгаш литература салбырлары бар.

Өөредилгениг хуусаазы 3 чыл.

Институтка киреринг дугайында билдириишкиннерни 1954 чылдың июнь 15-ке чедир ортумак эртемниглерден хүлээп алыр. Заочный өөредилгениг салбырынга киреринг күзээннер институттуң директорунуң адынга дараазында документилерни чорудар:

Билдириишкин.

Автобиография.

Ортумак эртемни доосканының дугайында документизи (бодубиле).

Ажылдап турар черинден шынзылга.

3 фотокарточка.

Киреринг экзаменнерин июнь 1-ден 30 -ге чедир, дараазында экзаменнерге чорудар:

а) **тыва дыл болгаш литература салбырынга:** орус дыл болгаш литературага (бижимел болгаш аас-биле), тыва дылга (бижимел-биле), ССРЭ-ниг улустарының төөгүзүнге (аас-биле), географияга (аас-биле);

б) **физика-математика салбырынга:** орус дыл болгаш литературага (бижимел болгаш аас-биле), математикага (бижимел болгаш аас-биле), физикага (аас-биле);

в) **орус дыл болгаш литература салбырынга:** орус дыл болгаш литературага (бижимел болгаш аас-биле), ССРЭ-ниг улустарының төөгүзүнге (аас-биле), географияга (аас-биле).

Хүлээп алдынган заочно өөредилгелиглер июль 1-ден 30-ге чедир баштайгы тургузулга сессиязын эртер.

Институттуң адреси: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 2.

ДИРЕКЦИЯ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчуу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң орулакчыларының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниг—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чаваа киллистериниг, бухгалтериянын 4—98, иштики информация —3—65.

ТС—01795. Культура эргелелиниг типографиязы